

מצב זכויות האדם בשטחים

1 בינואר 2009 - 30 באפריל 2010

ב'צלם
B'TSELEM
بتسيلم

תוכן העניינים

4	פתח דבר
6	שלושה שבועות, מאות הרוגים שלא השתתפו בלחימה: מבצע "עופרת יצוקה"
10	1.5 מיליון איש כלואים: המצור על רצועת עזה
14	המחיר הנפש: הרג אזרחים פלסטינים וישראלים (מתום מבצע "עופרת יצוקה")
18	לפעמים "מכה... היא חלק אינטגרלי מהמשימה": אלימות כוחות הביטחון הישראליים כלפי פלסטינים
22	גזל ואפליה בשליחות המדינה: התנחלויות בגדה המערבית ובמזרח ירושלים
26	הכל צפוי והרשות נתונה: אי מילוי החובה להגן על פלסטינים מפני אזרחים ישראלים הפוגעים בגופם וברכושם
30	סיפוח במסווה של ביטחון: מכשול ההפרדה
34	הכיבוש נעשה יותר נוח: הגבלות על תנועת פלסטינים בגדה המערבית ובמזרח ירושלים
38	חנק מכון: הגבלות על בניה פלסטינית והריסת בתים
42	ללא משפט: מעצר מנהלי

בשער: בית משפחת אחמד בעיר עזה, שנפגע מטיל במהלך מבצע "עופרת יצוקה".
צילום: קנת קליץ, חורף 2009.

בצלם מבקש להודות לתורמיו הפרטיים מישראל ומח"ל ולגופים הבאים, אשר תמיכתם הנדיבה מאפשרת את המשך פעילותו של הארגון:

Naomi and Nehemia Cohen Foundation, DanChurchAid, Diakonia, EED, European Commission, Ford-Israel Fund, ICCO, Secretariat for Human Rights and Good Governance - NDC, New Israel Fund - הקרן החדשה לישראל - Norwegian Foreign Ministry, Open Society Institute, Christian Aid, CRS, Oxfam Novib, Oxfam GB, Sigrid Rausing Trust, Trocaire

עיצוב: סטפני ורותי עיצוב

מועד פרסום: יוני 2010

ISSN 0792-4003

פלטטים מביטים על חורבות האוניברסיטה האיסלאמית בעזה שהופצה ב-29.12.08. | תצלום: מוחמד סאלם, רויטרס, 29.12.08.

פתח דבר

פרסום זה סוקר את מצב זכויות האדם בשטחים ב-16 החודשים שבין ינואר 2009 לאפריל 2010. נקודת המוצא של הדו"ח היא מבצע "עופרת יצוקה" ברצועת עזה, הן מבחינה כרונולוגית והן בשל עוצמת הפגיעה באוכלוסייה אזרחית וחומרת הטענות שהועלו בנוגע להפרות דיני הלחימה מצד ישראל וחמאס במסגרתו. מתום המבצע חל שיפור במספר תחומים. מספר הישראלים והפלסטינים שנהרגו הצטמצם מאוד בהשוואה לשנים קודמות, ובגדה המערבית הוסרו חלק מההגבלות שהטילה ישראל על חופש התנועה של הפלסטינים. כמו כן, מספר העצירים המנהליים שמחזיקה ישראל הוסיף לרדת. בתחומים אחרים נמשכו הפרות כבעבר. על אף שישראל הכריזה על הקפאת הבנייה בהתנחלויות, השפעתן של אלה על זכויות האדם של הפלסטינים התעצמה. מפעל ההתנחלות כרוך מעצם טיבו באפליה בין שתי אוכלוסיות החיות באותו שטח גיאוגרפי ותחת אותה ריבונות, כאשר זכויותיו של אדם נקבעות בהתאם ללאום שלו. פלסטינים בגדה

מופלים לרעה, בין השאר בכל הנוגע לאכיפת החוק, לחופש התנועה, לאספקת מים, וליכולת לבנות בית על-פי קריטריונים הוגנים. ישראל ממשיכה להטיל מצור על רצועת עזה. האיסור הכמעט מוחלט על ייבוא חומרי גלם ועל ייצוא הביא לקריסת הכלכלה בעזה ורוב המפעלים ברצועה נסגרו. בשל ההגבלות על הכנסת חומרי בניין, לא ניתן לשקם את המבנים שהרסה ישראל במהלך מבצע "עופרת יצוקה". העוני והמצוקה, שהיו מנת חלקם של רבים ברצועה גם לפני המבצע, החריפו. בחירתה של ישראל למנוע את הייבוא והייצוא עודדה באופן אבסורדי את התפתחותה של כלכלת מנהרות בין רצועת עזה למצרים, המתקיימת בשליטת חמאס ואף מגבירה את כוחו. על אף הפער הגדל בין המציאות השוררת בגדה המערבית לזו שברצועת עזה, קיים ביניהן מכנה משותף בכל הנוגע לחסינות כוחות הביטחון הישראליים: מהחייל במחסום ועד לדרגים הגבוהים בצבא ובמשלה, מתן דין וחשבון על פגיעה באזרחים פלסטינים הוא החרוג ולא הכלל. זה יותר מעשרים שנה ממקד בצלם את עיסוקו בסוגיה השנויה ביותר

במחלוקת בציבור הישראלי - נושא השטחים. המציאות מכתובה כי עבודת הארגון תתמקד בעיקר בהגנה על אלה הנתפסים על-ידי רבים בישראל כאויבים - הפלסטינים, ובביקורת על מעשיהם של אלה שאמורים להגן עלינו - הצבא והמשלה. אולם מחויבותנו לעקרונות האוניברסאליים של זכויות האדם נבחנת דווקא בזמנים קשים, ופעילות למען זכויות האדם חשובה היום יותר מתמיד. כישוריים אנו פועלים מתוך מחויבות עמוקה להתנהלות המוסרית של ישראל ואני מזמינה את כל מי שערכים אלה חשובים לו - נציגי רשויות כמו גם אזרחים מהשורה - לקחת חלק במפעל חיוני זה. העבודה היא רבה והמציאות היא מורכבת. אך ברוח פרקי אבות, גם אם לא נגמור את המלאכה ונביא להפסקתן של כל הפרות של זכויות האדם, אין אנו בני חורין להיבטל ממנה.

ג'סיקה מונטל, מנכ"ל

ב-4.1.09 ריכזו חיילים עשרות מבני משפחת א-סמוני המורחבת באחד מבתי המשפחה. למחרת, כשכמה מבני המשפחה ניסו לצאת מהבית, הוא הופגז ו-21 מבני המשפחה נהרגו, 11 מהם ילדים. במשך יומיים מנע הצבא את פינוי הפצועים ויתר בני המשפחה, שנותרו ליד גופות ההרוגים ללא אוכל ומים. בתמונה: מייסא א-סמוני הצליחה להימלט זמן קצר לאחר ההפגזה עם בתה הפעוטה. בעלה נהרג | תצלום: מוחמד סבאח, בצלם, 8.1.09.

כי החיילים נהגו כשורה. סה"כ נפתחו עד אז 36 חקירות מצ"ח בגין מקרים שבהם התערור חשד כי החיילים בשטח פעלו בניגוד להוראות הצבא. 19 מהן נפתחו בגין ירי לעבר אזרחים והשאר בגין חשדות לשימוש באזרחים ככמגן אנושי, פגיעה בעצירים וביזה. ככל הידוע לבצלם, עד היום הועמדו לדין חיילים בגין שני אירועים בלבד הקשורים ל"עופרת יצוקה". במקרה הראשון הורשע חייל בגניבת כרטיס אשראי ונידון ל-15 חודשי מאסר, מהם שבעה חודשים וחצי בפועל ולהורדה מדרגת סמל לדרגת טוראי. במקרה השני הוגש כתב אישום נגד שני חיילים בטענה שהשתמשו בילד בן תשע ככמגן אנושי והורו לו לפתוח תיקים שנחשדו כממולכדים. בנוסף, הועמדו לדין משמעת שני קצינים בגין חריגה מההוראות שנקבעו לגבי ירי ארטילרי של פגזים נפצים.

השג. שוב אשם

לא ניתן להסתפק בתחקירים המבצעיים ובחקירות המצ"ח שנפתחו ואין בהם כדי למלא את חובותיה של ישראל. התחקיר המבצעי הוא כלי שנועד לצורך הפקת לקחים לאחר פעילות מבצעית ומטרתו אינה בירור האמת במטרה לבחון העמדה לדין פלילי. בנוסף, הוא נערך על-ידי קצינים מתוך הצבא, על-ידי אנשים שאין להם כל הכשרה לקיים חקירות, המתבססים על מידע שנמסר להם על-ידי החיילים העלולים לשאת בסופו של דבר באשמה. חקירות המצ"ח מתעלמות מהמדיניות שיושמה במהלך המבצע ומאחריותם של מקבלי ההחלטות בדרג המדיני. כך, גם אם יובילו

באזרחים נבעה מהפרה של עקרונות ההבחנה והמידתיות אשר נועדו להבטיח כי אזרחים יישארו מחוץ למעגל הלחימה. ארגונים פלסטיניים חמושים הפרו את המשפט הבינלאומי בכך שירו רקטות קסאם אל ריכוזי אוכלוסייה אזרחית בתוך ישראל ובכך שסיכנו את חיי התושבים כאשר ירו לעבר חיילים מתוך שכונות אזרחיות ואגרו נשק בתוך מבנים אזרחיים. בנוסף, ארגונים פלסטיניים ובינלאומיים תיעדו לפחות 18 מקרים בהם אנשים שנחשדו בשיתוף פעולה עם ישראל הוצאו להורג ללא משפט בידי כוחות הביטחון של חמאס ובידי רעולי פנים חמושים שככל הנראה היו קשורים לחמאס. 13 מתוכם היו אסירים ועצירים שברחו מהכלא המרכזי בעזה, לאחר שישראל הפציצה אותו במהלך המבצע.

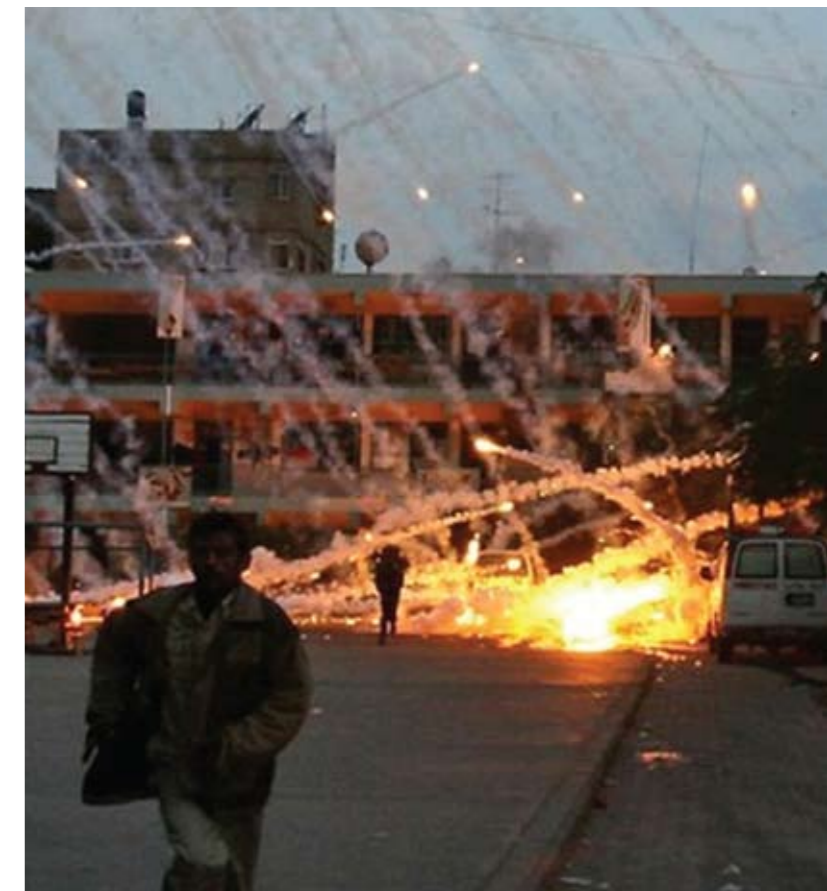
ישראל, כמו גם חמאס, חייבים לחקור את החשדות שהם פעלו בעזה בניגוד לחוק.

שנה אחרי, רב הנסתר על הידוע

בדו"ח שפרסמה ישראל בסוף ינואר 2010 נמסר כי עד למועד זה החליט הצבא לבדוק כ-150 מקרים. הצבא סיים לבדוק למעלה ממחציתם ולמעט שבעה מקרים שהועברו לחקירת מצ"ח נמצא

בין ה-27.12.08 ל-18.1.09 ניהלה ישראל את מבצע "עופרת יצוקה" ברצועת עזה. אותותיו של המבצע, שגבה מאות רבות של קורבנות בנפש וזרע הרס חסר תקדים ברצועה, ניכרים גם היום, למעלה משנה מאז שהסתיים. על ישראל והארגונים הפלסטיניים החמושים לקיים חקירות עצמאיות שיכריעו אם הפרו את דיני הלחימה ולתת דין וחשבון על מעשיהם.

ב-17.1.2009 הפציץ הצבא בפגזי זרחן בית ספר של אוני"א בבית לאהיה שבצפון רצועת עזה, שתושבים מצאו בו מחסה. בהפצצה נהרגו שני ילדים ואם נפצעה קשה. | תצלום: מוחמד אל-באבא, 17.1.09.

מאות הרוגים שלא השתתפו בלחימה, כעשרים אלף איש ללא קורת גג

היקף הפגיעה באוכלוסייה ברצועה במהלך המבצע היה עצום: 1,390 פלסטינים נהרגו, מתוכם 759 אזרחים שלא השתתפו בלחימה, בהם 318 קטינים מתחת לגיל 18. יותר מ-5,300 פלסטינים נפצעו, ולמעלה מ-350 מתוכם נפצעו באורח קשה. נזק עצום נגרם לבתי מגורים ועל-פי נתוני האו"ם, הרסה ישראל במהלך המבצע למעלה מ-3,500 בתי מגורים והותירה כ-20,000 בני אדם ללא קורת גג. ישראל גם פגעה במבני תעשייה, חקלאות ומתקני תשתית של חשמל, תברואה ומים, שחלקם היו על סף קריסה עוד טרם המבצע בשל המצור המוטל על הרצועה.

במהלך המבצע נהרגו בתוך הרצועה תשעה חיילים, ארבעה מהם מירי של הצבא. יותר ממאה חיילים נפצעו, מתוכם למעלה מעשרים באורח בינוני עד קשה. רקטות הקסאם שירו הארגונים הפלסטינים גרמו להריגתם בתוך ישראל של שלושה אזרחים ישראלים ואיש כוחות הביטחון ולפציעתם של עשרות אזרחים.

חשדות להפרת המשפט הבינלאומי

תחקירים שערך בצלם במהלך המבצע ולאחריו אודות התנהלות ישראל במבצע, ומידע ממקורות רבים נוספים, מעוררים חשדות כבדים שהצבא פעל שלא כחוק. החשדות בנוגע להפרות של דיני הלחימה נוגעים לא רק להתנהגותו של חייל זה או אחר אלא בעיקר לשאלות של מדיניות בחלק מהמקרים קיים חשד מבוסס כי הפגיעה

מבצע "עופרת יצוקה"

שלושה שבועות, מאות הרוגים שלא השתתפו בלחימה

חור שפרצו חיילים בקיר בית בעיירה ח'זאעה ושדרכו ירו, על-פי עדויות, ברווחיה א-נג'אר. | תצלום: ח'אלד אל-עזאייזה, בצלם, 21.1.09.

חיילים הרגו אישה שהניפה דגל לבן < ב-13.1.09 התקבל בצלם דיווח מתושב רצועת עזה, מוניר שפיק א-נג'אר, שדיווח כי קרובת משפחתו נורתה בידי חיילים בסמוך לביתה וכי צוות רפואי אינו מצליח לפנותה בשל אש הנורית לכיוונם. על אף פניותיו של בצלם לצלב האדום ולצבא בבקשה לתאם את פינוי הפצועה, היא נותרה ברחוב עד השעה 20:00 ודיממה למוות.

מעדויות שגבה בצלם בימים שלאחר המקרה עולה כי באותו יום החלו כוחות הצבא להפיץ בתים ולקרוא לתושבים להתפנות מבתיהם באזור הכפר ח'זאעה הסמוך לגבול ישראל, בדרום רצועת עזה. בסביבות השעה 8:00 בבוקר הורו הכוחות לנשים ולילדים להתרכז במרכז הכפר. מספר נשים יצאו מבתים שכנים והחלו צועדות לעבר המקום כשבראשן הולכת רווחיה א-נג'אר, בת 47, ומניפה דגל לבן. אחת הנשים, יאסמין א-נג'אר, בת 25, תיארה את שאירע אז בשיחת טלפון עם תחקירן בצלם למחרת:

הספקנו לעבור שלושה בתים ברחוב ואז ראיתי חייל ישראלי במרחק כארבעים מטר מאיתנו מכוון את הנשק שלו אלינו. חשבתי שהוא רוצה שנתקרב אליו עוד. אני ורווחיה המשכנו ללכת ופתאום החייל ירה עלינו. הרגשתי שנפגעת ברגל ימין. רווחיה נפלה על הכביש לידי. ברחתי והתחבאתי מאחורי פח זבל ברחוב. ירד לי דם מהרגל. קצת אחר כך התקרבת לבית ברחוב. הירי המשיך מאחוריי. רווחיה נשארה שוכבת על הכביש. ירד לה דם מהראש. הנשים שהלכו קודם מאחורינו ברחו והתפזרו. הצלחתי להגיע הביתה אחרי כמה דקות. כמה בחורות מהשכונה קשרו את הפצע שלי. אחר כך ניסיתי להתגנב בחזרה לרחוב כדי לקחת את רווחיה, אבל חיילים ירו לעברי ואני חזרתי הביתה. רווחיה נשארה שוכבת ברחוב.

מרוואן אבו-רידה, נהג אמבולנס שנשלח לאזור, ניסה להגיע לרווחיה א-נג'אר אולם החיילים ירו לעברו אש כבדה מספר פעמים ורק ב-20:00, לאחר שכבר נפטרה, הצליח להגיע אליה ולפנות את הגופה.

בעקבות פנייתו של בצלם ליועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, נפתחה חקירת מצ"ח של המקרה. באוקטובר ובנובמבר 2009 סייע בצלם למצ"ח בתיאום גביית עדות משישה עדי ראייה למקרה וכן מסר למצ"ח מסמכים רפואיים, נקודות ציון של מקום האירוע ואת תעודת הפטירה של א-נג'אר. לבצלם לא ידוע באיזה שלב נמצאת החקירה כיום.

חקירות אלה להגשת כתבי אישום נגד חיילים, הם יוגשו רק נגד הדרגים הנמוכים או נגד קצינים שהיו מעורבים בפעילות בשטח, בעוד האחראים להתוויית המדיניות לא יידרשו כלל לתת דין וחשבון על מעשיהם.

לכן, על מנת לברר את החשדות שהצבא פעל שלא כחוק, על ישראל לקיים חקירה עצמאית ואמינה מחוץ לצבא. עם תום המבצע פנו ארגונים לזכויות האדם, ובהם בצלם, ליועץ המשפטי לממשלה בדרישה כי יקים מנגנון חקירה עצמאי לבחינת התנהגות הצבא במהלכו, אולם נענו בסירוב.

מועצת זכויות האדם של האו"ם מינתה את המשפטן ריצ'רד גולדסטון לראשות ועדה שהקימה לבדיקת אירועי הלחימה בעזה. הוועדה דרשה מהצדדים לחקור חשדות לביצוע פשעי מלחמה במהלך המבצע ולמצות את הדין עם האחראים להפרות. ישראל גינתה את הדו"ח בטענה שהוא מוטעה, מגמתי וחד צדדי. בצלם דוחה טענות אלה, אולם הוא ביקר חלק מהדברים שנכתבו בו וחלק ממסקנותיו. בין היתר סבור בצלם כי הביקורת בדו"ח לא שיקפה את חומרת הפרות של לוחמי חמאס וכי המסקנות לגבי מטרות העל של ישראל במבצע לא גובו במחקר מספיק. עם זאת, בצלם מקבל את המלצתו המרכזית של הדו"ח: ישראל כמו גם חמאס חייבים לחקור את החשדות שהם פעלו בעזה בניגוד לחוק.

בצלם שב ודורש כי ישראל תקיים חקירה עצמאית ואפקטיבית של התנהלות הצבא במהלך מבצע "עופרת יוקרה" ותפקיד אותה בידי גורמים שלא היו מעורבים באופן כלשהו בניהול המבצע.

< ב-4.1.09 הפגיז הצבא את בית משפחת אל-כפארה בבית חאנון, בסמוך למעבר ארז, בעת ששמונת בני המשפחה היו בבית. בהפגזה נפגעו כל בני המשפחה, בהם הפעוטה ויאם אל-כפארה, שמתה למחרת מפצעייה. לאחר שבני המשפחה פונו מהמקום, הרס הצבא את בית המשפחה. בתמונה הקטנה: הבית כפי שצולם בעבר. למעלה: הבית לאחר שנהרס. | תצלום: מוחמד סבאח, בצלם, 16.4.09.

■ ישראל מטילה מצור הדוק על רצועת עזה מאז יוני 2007, אז תפס חמאס את השלטון. לפי גורמים ישראליים רשמיים, מטרת המצור לגרום להפלת ממשלת חמאס ולהביא לשחרורו של גלעד שליט. ככזה, מהווה המצור ענישה קולקטיבית של האוכלוסייה האזרחית ולכן אינו חוקי.

◀ פלסטינים אוספים לבנים למחזור. ישראל אוסרת על העברת חומרי בניין לרצועה ומונעת בכך שיקום של בתים שנהרסו במבצע "עופרת יצוקה" ובנייה חדשה. | תצלום: אברהם אבו מוסטפא, רויטרס, 10.2.10.

1.5 מיליון איש כלואים המצור על רצועת עזה

גם לאחר הנסיגה - ישראל שולטת ברצועה מבחין
ישראל אמנם הסיגה את כוחותיה מרצועת עזה בספטמבר 2005, אך הותירה בידיה שליטה מלאה במרחב האווירי והימי של הרצועה, בנוסף לשליטתה ברוב המעברים שבגבול הרצועה. על כן, תושבי עזה המבקשים לצאת ממנה תלויים בקבלת אישור לכך מישראל. מאז החל המצור, ישראל מעניקה אישורים במקרים בודדים בלבד, אותם היא מגדירה כ"הומניטאריים". מדיניות זו קיימת גם בנוגע לתושבים המבקשים רק לעבור בישראל כדי להגיע לגדה המערבית. היציאה דרך מעבר רפיח, עליו אחראית מצרים, מוגבלת גם היא ומצרים פותחת את המעבר רק במקרים חריגים. גם אם בכוחה של מצרים לפתוח את מעבר רפיח לעתים תכופות יותר, אין בכך כדי להסיר מישראל את האחריות כלפי תושבי הרצועה, ובכלל זה כלפי חולים שאינם יכולים לקבל את הטיפול הדרוש להם בתוך הרצועה.

הגבלות קשות על הייבוא

סחר החוץ בין עזה לשאר העולם חייב להתנהל דרך ישראל, לפי ההסכמים שחתמו עליהם ישראל ומצרים. כמות הסחורות שישראל מתירה להכניס היום לרצועת עזה היא פחות מרבע מהכמות שנכנסה אליה טרם הטלת המצור, כמות הרחוקה מלענות על צרכי האוכלוסייה. גם מגוון הסחורות קטן בהרבה ועומד על כ-150 סוגי סחורות אותן מתירה ישראל להכניס לרצועה לעומת כ-4,000 אותן התירה לפני המצור. ישראל מסרבת לפרסם את רשימת המוצרים שמוותר להכניס לרצועה ואת הכללים לפיהם נקבעת רשימה זו. עמותת גישה פנתה לבית המשפט לעניינים מנהליים בדרישה לקבל מידע זה אולם המדינה סירבה בטענה שהדבר יפגע בביטחון הלאומי וביחסי החוץ של ישראל. טרם ניתנה החלטה בתיק.

מתושבי הרצועה סובלים מהפסקות חשמל יזומות של שמונה עד עשר שעות ביום. שני האחוזים הנותרים לא מקבלים חשמל בכלל, בין השאר בשל המחסור בחלקי חילוף שלא מאפשר תיקון של תשתיות והקרבה לגבול עם ישראל.

הפסקות החשמל המרובות והמחסור בחלקי חילוף גורמים לכך שבארות המים ותחנות ההתפלה לא מתפקדות כנדרש. כתוצאה מכך, בשילוב עם שאיבת יתר לאורך השנים, איכות המים ברצועה ירודה ובסוף שנת 2009 נמצאו 93% מהבארות ברצועה מזוהמות ברמות גבוהות של כלוריד ונזק, מעל ומעבר לרמות המומלצות על-ידי ארגון הבריאות העולמי. אספקת המים משובשת ואלפי אנשים כלל אינם מחוברים לרשת המים. גם הטיפול בשפכים נפגע ומדי יום מזרמים לים כמאה אלף קוב מי שפכים לא מטופלים או מטופלים חלקית.

קושי לבנות ולשקם מבנים הרוסים

בין השאר, ישראל אוסרת על הכנסת חומרי בנייה לרצועה, בהם ברזל ומלט. איסור זה נותר בעינו גם לאחר מבצע "עופרת יצוקה", במהלכו נהרסו לחלוטין כ-3,500 בתים ואלפי בתים נוספים ניזוקו באופן חלקי. כן נגרם נזק רב לתשתיות. כתוצאה מכך, לא ניתן לשקם את אלפי המבנים שנהרסו במהלך המבצע.

פגיעה קשה בחקלאות ובדיג

המגזר החקלאי נפגע קשות מהמצור ואלפי אנשים איבדו את מקור פרנסתם. זאת בין השאר בשל האיסור על הכנסת חומרים בסיסיים כמו חומרי הדברה וחלקי חילוף למערכות השקיה והאיסור על הייצוא. בנוסף, חקלאים באזורים הסמוכים לגבול עם ישראל לא יכולים להגיע לאדמתם, שכן ישראל הכריזה על אזורים נרחבים שם כ"רצועת ביטחון" שהגישה אליהם אסורה או מוגבלת והנהיגה הוראות פתיחה באש המתירות ירי בכל אדם שנכנס אליהם, גם אם אינו מהווה סכנה. ישראל אף צמצמה את אזורי הדיג ומאז מבצע "עופרת יצוקה" הגבילה אותו לטווח של כשלושה מייל ימי. בטווח זה מלאי הדגים קטן והדייגים מתקשים להתפרנס ולספק את הביקוש.

הפסקות חשמל תכופות - והביוב זורם לים

המצור פוגע קשות גם באספקת החשמל לתושבי הרצועה. מאז ספטמבר 2007, כשישראל הכריזה על הרצועה כעל "ישות עוינת" בעקבות ירי רקטות הקסאם, צמצמה ישראל את אספקת הסולר התעשייתי, הדרוש להפעלת תחנת הכוח שברצועה. בעקבות עתירתם לבג"ץ של הארגונים גישה ועדאלה, התחייבה המדינה לספק לרצועה כ-63% מכמות הסולר הנדרשת לה כדי לספק את כל צרכי התושבים, אולם בפועל היא מספקת כמויות פחותות. בשל מדיניות זו, כ-98%

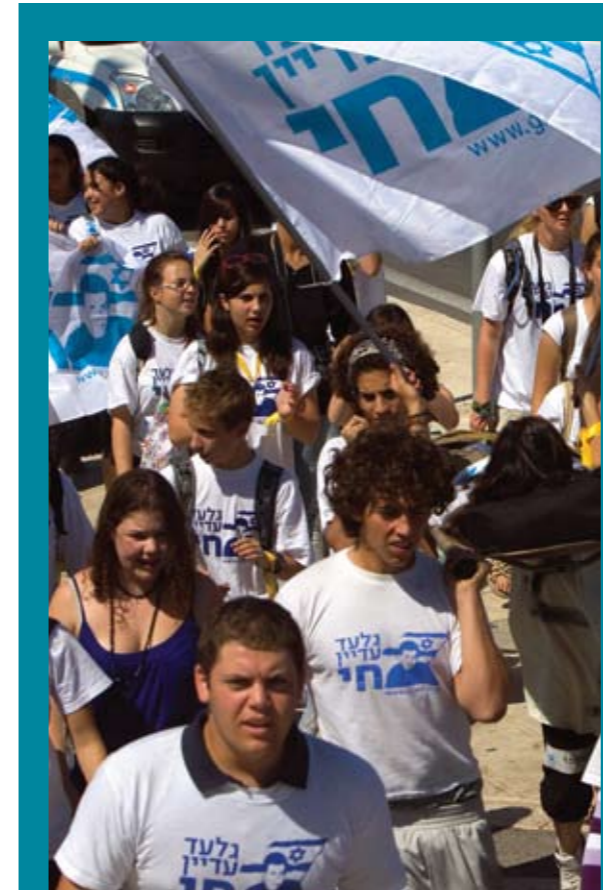
איהל שהקימה משפחה אל-עת'אמנה על חורבות ביתה בשכונת עזבת עבד רבו שבצפון הרצועה, שבה החריב הצבא כ-150 בתים. בשל האיסור על הכנסת חומרי בניין לרצועה, המונע את שיקום הבית, החלה המשפחה לבנות בית חלופי מלבני בוי. | תצלום: מוחמד סבאח, בצלם, 1.12.09.

צעירה מעזה מובטלת מזה שנתיים מאז נסגר המפעל שבו עבדה < אולפת אל-כפארנה, בת 28, גרה בשכונת א-נסר בעיר עזה עם הוריה ותשעת אחיה ואחיותיה. בגיל 20 החלה לעבוד בתפקיד מנהלתי ב"מפעל פלסטין לחומרי בניין" בעיר עזה. המפעל ייצר אבני ריצוף בשיטה ייחודית ברצועת עזה ומוצריו זכו לביקוש רב מצד עיריות, המשרד לשלטון מקומי, משרדי האו"ם ולקוחות פרטיים. בעדות שמסרה לבצלם ב-4.11.09, תיארה אל-כפארנה את שש השנים שבהן עבדה במפעל:

אולפת אל-כפארנה. | תצלום: מוחמד סבאח, 4.11.09.

עבדתי כל יום משמונה בבוקר עד ארבע אחר הצהריים ויום שישי היה יום החופש היחיד בשבוע. עבדתי קשה והייתי מאוד מרוצה מהעבודה. הרווחתי 1,400 שקלים בחודש ובשבילי זה היה סכום יפה. זה הספיק לי להוצאות האישיות ואפשר לי לעזור להורים בקניית בגדים ודברים אחרים שהיינו צריכים ולאחים שלי שלמדו באוניברסיטה. יכולתי גם לצאת לאכול עם האחיות שלי ועם חברות וזה נתן לי הזדמנות לנשום ולשנות אווירה. בשנת 2007 המפעל נאלץ לסגור את שערו בשל המחסור בחול וחצץ, שנבע מההגבלות על הייבוא שמטילה ישראל. בהתחלה חשבנו שאולי תוך חודש-חודשיים המעברים יפתחו מחדש ונחזור לעבודה, אבל הזמן עבר וזה לא קרה. מאז החיים שלי נהיו גרועים יותר ויותר [...] אני חושבת רק איך לחזור לעבודה, או לקבל תפקיד אחר שאוכל להתפרנס ממנו. הגשתי מועמדות להרבה תפקידים במוסדות ובחברות, אבל אין משרות כי בגלל הסגירה של המעברים, נפסקה הפעילות של הרבה חברות ומפעלים רבים שלא יכלו לתפקד בלי חומרי גלם. מיום ליום זה נהיה יותר קשה. אני מרגישה חסרת ערך, ונזכרת בתקופה שעבדתי. אז הייתי מרוצה והיה לי נעים ועכשיו אני כל הזמן מוטרדת. אני כל-כך רוצה לחזור להיות אדם מועיל, שעובד קשה כדי להתפרנס.

הפגנה למען שחרורו של החייל החטוף גלעד שליט. | תצלום: רונן זבולון, ריטרס, 5.10.09.

החזקת גלעד שליט כבן ערובה - הפרה חמורה

ביוני 2006 נחטף החייל גלעד שליט ומאז הוא מוחזק בשבי, במקום ובתנאים לא ידועים. שוביו הבהירו כי הוא מוחזק כבן ערובה בדרישה לשחרור של אסירים פלסטינים הכלואים בישראל. עד כה סירבו החוטפים לאפשר לנציגי הצלב האדום הבינלאומי או לכל גורם בינלאומי אחר לבקר. במהלך השנה פרסם חמאס קלטת וידאו בה מופיע שליט. מלבדה, ככל הידוע לבצלם, לא הועבר כל מידע על מצבו הבריאותי והנפשי. שליט הוא בן ערובה, בשל נסיבות תפיסתו והדרך שבה הוא מוחזק. המשפט ההומניטארי הבינלאומי אוסר לחלוטין על תפיסת אדם והחזקתו בכוח במטרה להפעיל לחץ על הצד היריב ולא לצו להיענות לתביעות מסוימות, תוך איום לפגוע בחייו או בשלמות גופו של אותו אדם אם התביעות לא ייענו. לקיחת בני ערובה נחשבת לפשע מלחמה שכל המעורבים בביצועו נושאים באחריות פלילית אישית. על הנהגת חמאס בעזה חלה חובה לשחרר את שליט לאלתר וללא תנאים. עד לשחרורו, מחויבים הגורמים המחזיקים בשליט להעניק לו יחס אנושי וכן לאפשר לנציגי הצלב האדום הבינלאומי לבקר.

המנהרות דווח בשנת 2008 על חזרתם לשוקים של מוצרים שונים ועל ירידה מסוימת במחיריהן של סחורות כתוצאה מהגידול בהיצע. עם זאת, הכנסתן של סחורות בדרך זו אינה יכולה להוות תחליף הולם לפעילות כלכלית יציבה של הרצועה.

הכניסה לאחת ממנהרות ההברחה ברצועת עזה. | תצלום: מוחמד סבאח, בצלם, 20.12.09.

התוצאה - קריסה כלכלית ועוני חמור

מדיניות זו הביאה לקריסת הכלכלה בעזה. האיסור על הכנסת חומרי גלם ועל ייצוא מהרצועה הביא לסגירתם של כ-95% מהמפעלים ובתי המלאכה ברצועה. עשרות אלפי אנשים איבדו את פרנסתם והאבטלה בעזה עומדת על למעלה מ-40%. כתוצאה ממצב זה, למעלה מ-70% מאוכלוסיית הרצועה תלויה בסיוע של ארגונים בינלאומיים כדי לרכוש מזון. בשנת 2007 היה הסיוע ההומניטארי לעזה 3% מכלל היבוא לרצועה ואילו ב-2009 הוא עלה ל-26%.

איסור כמעט מוחלט על ייצוא מהרצועה

לפני הטלת המצור יצאו מהרצועה בממוצע מדי יום כשבעים משאיות עם סחורה שיועדה לייצוא, כולל ריהוט, ביגוד, תוצרת חקלאית ועוד. כיום, ישראל אוסרת את הייצוא כמעט לחלוטין. מאז הטלת המצור ועד סוף אפריל 2010, התירה ישראל יציאתם מהרצועה של משלוחים נקודתיים ובודדים ביותר של תותים ופרחים שהיו מיועדים לייצוא לאירופה.

"כלכלת המנהרות"

כתוצאה ממדיניות המצור על הרצועה, התפתחה בשנים האחרונות "כלכלת מנהרות" המחברות בין דרום הרצועה לרפיח המצרית. סחורות רבות הוכנסו בשנים אלה לרצועה באמצעות המנהרות, שממשלת חמאס מפקחת על פעולתן וגובה מסים ממפעיליהן. בנוסף למוצרי צריכה, פלסטינים מבריחים דרך חלק מהמנהרות אמצעי לחימה מסוגים שונים, כולל רקטות בעקבות הרחבת פעילות

< איש זק"א וחייל סוקרים את זירת הפיגוע שבו נהרג אזרח ישראלי, מאיר חי, מירי פלסטיני על מכוניתו בסמוך להתנחלות עינב שבמחוז טול-כרם, 24.12.09. תצלום: כהן מגן, רויטרס. | תצלום: כהן מגן, רויטרס.

לכאורה למציאת האחראים לעבירה אך מכשיל מראש כל אפשרות כזו, שולחת מסר לחיילים לפיו חייהם של פלסטינים הם הפקר. יתרה מזו, המציאות בשטחים היום שונה מזו שהייתה בשנת 2000. ההכרזה הגורפת על המתרחש בשטחים כ"סכסוך מזוין" הייתה בעייתית כבר אז אולם היא בוודאי אינה משקפת את המצב היום, בעיקר לא בגדה המערבית, בה הרוב המכריע של הפלסטינים שנהרגו בשנה האחרונה נפגעו בפעולות שיטור - מעצרים, פיזור הפגנות וכד' - ולא במהלך פעולות לחימה.

עתירה נגד מדיניות הפרקליטות

באוקטובר 2003 עתרו בצלם והאגודה לזכויות האזרח לבג"ץ נגד מדיניות זו. בעתירה דרשו הארגונים כי המדינה תחזור למדיניות בה נקטה לפני האינתיפאדה השנייה, אז נפתחה חקירת מצ"ח באופן אוטומטי בכל מקרה בו נהרג אזרח פלסטיני, שלא במסגרת אירועים שהוגדרו כאירועים של "פעילות חבלנית עוינת". העתירה עדיין תלויה ועומדת.

התוצאה: דין וחשבון הוא החריג ולא הכלל

מדיניות זו הביאה לכך שכמעט ולא ננקטים צעדים נגד המעורבים במקרים בהם כוחות הביטחון הרגו פלסטינים שלא השתתפו בלחימה. בדרך כלל התחקירים המבצעיים לא מובילים לפתיחה בחקירת מצ"ח ולפי נתוני הפרקליטות הצבאית, בין השנים 2002 ל-2008 היא החליטה להורות על חקירה כזו רק ב-162 מקרים. בשנת 2008 פנה בצלם לפרקליטות הצבאית ב-61 מקרים ורק בארבעה מקרים הורתה הפרקליטות על פתיחה בחקירת מצ"ח. בשנת 2009 פנה

מדיניות הפרקליטות: היחידה חוקרת את עצמה

הפרקליטות הצבאית ממשיכה ליישם את המדיניות שקבעה בתחילת האינתיפאדה השנייה, לפיה לא תיפתח חקירת מצ"ח באופן אוטומטי במקרים בהם נהרג אזרח פלסטיני. במקום זאת, היחידה שהייתה אחראית למותו מבצעת תחקיר מבצעי, שממצאיו מועברים לפרקליט הצבאי הראשי. ממצאים אלה, יחד עם מידע נוסף המובא לידיעתו, משמשים אותו בבואו להחליט האם לפתוח בחקירה פלילית של אותו מקרה. המדינה מצדיקה מדיניות זו בטענה כי בשטחים מתקיים "סכסוך מזוין" ולכן אין בעצם מותם של אזרחים כדי לרמז על הפרה של החוק.

ביקורת על המדיניות

בצלם דוחה עמדה זו. המשפט הבינלאומי קובע כללים החלים גם בעת סכסוך מזוין - באילו נסיבות מותר לפתוח באש, באילו כלי נשק מותר להשתמש ועוד. חובתה של הפרקליטות הצבאית, האחראית על כך שהצבא יפעל בהתאם לחוק, לקיים חקירה פלילית כדי לבחון האם התנהלות הצבא אכן נעשתה בהתאם לכללים אלה. בנוסף, התחקיר המבצעי אינו הכלי המתאים לצורך קבלת החלטה האם לפתוח בחקירה. ראשית, התחקיר נועד להפקת לקחים לצורך שיפור העבודה המבצעית והוא לא נועד לבדוק את קיומה של אחריות פלילית. שנית, הוא נעשה על-ידי אנשי צבא שלא הוכשרו לבצע חקירות. שלישית, התחקיר מהווה סיכום של דברי החיילים המעורבים באירוע, שהם אלה שיאלצו לשאת באחריות אם ימצא שמי מהם פעל בניגוד לדין. ככזה, אמינותו פחותה. קביעת הליך שנועד

מתום מבצע "עופרת יצוקה" ועד ה-30.4.10 נרשם המספר הנמוך ביותר של פלסטינים וישראלים שנהרגו בהשוואה לשנים קודמות.

< באסם אבו רחמה, בן 30, נהרג ב-17.4.09 מפגיעה ישירה של רימון גז בחזהו במהלך ההפגנה השבועית נגד הקמת מכשול ההפרדה וגזל האדמות בכפר בילעין שבמחוז רמאללה. מתייעוד התקרית בווידיאו עולה כי אבו רחמה לא סיכן את חיי החיילים. | תמונת ארכיון. תצלום: אורן זיו, 25.7.08. activestills.org.

פלסטינים שנהרגו בידי כוחות הביטחון הישראליים

מאז ה-1.1.09 ועד ה-30.4.10 הרגו כוחות הביטחון הישראליים 83 פלסטינים, בהם 20 קטינים, לא כולל את הפלסטינים שנהרגו במהלך מבצע "עופרת יצוקה". כ-37% מהפלסטינים שנהרגו לא השתתפו בלחימה. מרבית הפלסטינים שנהרגו בתקופה זו בידי כוחות הביטחון (67% מקרב הפלסטינים) היו תושבי רצועת עזה. בשנת 2008 הגיע שיעורם של תושבי עזה שנהרגו בידי כוחות הביטחון ל-90%, זאת בהשוואה לשנים הראשונות של האינתיפאדה השנייה, אז הגיע שיעורם לכ-40% בלבד.

פלסטינים שנהרגו בשטחים בידי כוחות הביטחון הישראליים מ-1.1.09 עד 30.4.10

	סה"כ	עזה	גדה
לא השתתפו בלחימה	31 (176)	16 (158)	15 (18)
השתתפו בלחימה	39 (250)	34 (234)	5 (16)
לא ידוע	13 (30)	6 (22)	7 (8)
סה"כ	83 (456)	56 (414)	27 (42)

* הנתונים אינם כוללים את הפלסטינים שנהרגו ברצועת עזה במהלך מבצע "עופרת יצוקה" שהסתיים ב-18.1.09.
 ** הנתונים לשנת 2008 מובאים בסוגריים
 *** בנוסף, בשנת 2008 נהרגו שלושה פלסטינים בתוך ישראל בעת שהשתתפו בלחימה.
 **** בנוסף, שני שוטרים נהרגו בשנת 2009 בידי גורם לא ידוע בבקעת הירדן.

המחיר בנפש

הרג אזרחים פלסטינים וישראלים (מתום מבצע "עופרת יצוקה")

פאטמה זהראן עם תמונת בנה, עבד אל-כרים זהראן. | תצלום: איאד חדאד, 25.6.08, דיר אבו משעל, מחוז רמאללה.

חייל ירה למוות בנער בן 16; חקירת מצ"ח נפתחה רק לאחר עתירה לבג"ץ < על-פי עדויות שגבה בצלם, ב-22.4.07 בשעות הבוקר הגיע ג'יפ צבאי למרכז הכפר דיר אבו-משעל שבמחוז רמאללה. הג'יפ המשיך בסיוור לאורך דרך חקלאית הנמצאת במורדות הר א-רשאתייה. מספר נערים בגילאים 12-16, ובהם עבד אל-כרים זהראן, בן 16, עלו לרכס קרוב שממנו יכלו לראות את הג'יפ, ועמדו במרחק של כ-300 מטרים ממנו. זהראן החזיק בידו בקבוק קולה מפלסטיק שאותו מילא באבנים קטנות, וניער אותו להפקת רעש. הג'יפ עצר כאשר היה על הרכס שמול קבוצת הילדים וארבעה חיילים חמושים ירדו ממנו. אחד מהם כרע ברך והתכונן לירי. דקות ספורות לאחר מכן, בסביבות השעה 11:00, נשמעו מספר יריות בזו אחר זו. לירי לא קדמה כל אזהרה מצד החיילים. זהראן נפגע מהירי והתמוטט על האדמה. החיילים חזרו לג'יפ ועזבו את המקום. כעבור כעשרים דקות נלקח זהראן ברכב פרטי של תושב הכפר במטרה להביאו לטיפול רפואי, אך חיילים עצרו את הרכב בכניסה לכפר. לאחר מספר ניסיונות להעניק לנער עזרה ראשונה בשטח ולבצע בו פעולות החיאה, הוא מת מפצעיו.

בצלם פנה לתובע הצבאי הראשי בבקשה להורות בדחיפות על פתיחת חקירת מצ"ח לבדיקת נסיבות האירוע. באוקטובר 2007 נמסר לבצלם כי הפרקליט הצבאי הראשי לא מצא לנכון להורות על פתיחה בחקירה, אך לאור פגמים מקצועיים בפעולת המ"מ שפיקד על הסיוור הוחלט כי הוא יישפט בדין משמעתי. באוגוסט 2008 עתר בצלם, יחד עם האגודה לזכויות האזרח ועם משפחתו של זהראן, לבג"ץ בדרישה כי תיפתח חקירת מצ"ח.

רק באפריל 2009 ביקשה הפרקליטות הצבאית את העדויות שגבה בצלם וחודשיים לאחר מכן מסר הפרקליט הצבאי הראשי לארגון כי הורה על פתיחת חקירת מצ"ח לבירור נסיבות האירוע. החקירה מתעכבת משום שאחד החיילים שעדותו חיונית לחקירה נמצא בחו"ל. במאוס 2010 מסרה התובעת הצבאית הראשית לבצלם כי ללא קבלת התייחסותו של אדם זה לאירוע לא ניתן יהיה לסיים את החקירה. לבצלם לא ידוע על כל פעולה שנקטה מצד הרשויות לצורך קידום שובו של אדם זה או על צעדי חקירה אחרים שנעשו בתיק זה.

ב-2009 בצלם פנה לפרקליטות הצבאית בדרישה לפתוח בחקירת מצ"ח ב-17 מקרים, לא כולל המקרים שאירעו במהלך מבצע "עופרת יצוקה", ורק במקרה אחד הורתה הפרקליטות על פתיחה בחקירה. בשנת 2010 פנה בצלם עד סוף אפריל בארבעה מקרים ורק במקרה אחד הורתה הפרקליטות הצבאית על פתיחה בחקירה. בשל הצורך להמתין לסיום התחקיר המבצעי ולהחלטת הפרקליטות הצבאית האם לפתוח בחקירת מצ"ח, הרי שגם כאשר זו נפתחת יעילותה פחותה בשל הזמן הרב שעבר מאז האירוע - חלק מהראיות כבר אינן קיימות, לגורמים המעורבים ניתן די זמן כדי לתאם ביניהם גרסאות, זיכרון העדים אינו כשהיה מיד לאחר האירוע ועוד. ככל הידוע לבצלם, רק בתשעה מקרים, שהאחרון בהם התרחש ביולי 2003, הוגשו כתבי אישום נגד חיילים בגין גרימת מותו של אזרח שלא השתתף בלחימה.

מפגין נהרג מיירי המנוגד להוראות הפתיחה באש; הפרקליטות לא תחקור

ביום שישי, 17.4.09, במהלך הפגנה נגד הקמת מכשול ההפרדה שהתקיימה בכפר בילעין שבמחוז רמאללה, ירה חייל רימון גז בעל טווח מוגדל לעבר באסם איבראהים אבו רחמה בן ה-30 והרגו. שלושה קטעי וידאו שצולמו במקום מוכיחים כי אבו רחמה עמד בצידו המזרחי של המכשול במרחק של כשלושים מטר מן החיילים כאשר נורה, וכן שהוא לא יידה אבנים, לא פגע במכשול ולא סיכן את חיי החיילים.

בצלם פנה לפרקליט הצבאי הראשי בדרישה כי יורה לפתוח לאלתר

פלסטינים שנהרגו בידי פלסטינים
תשעה פלסטינים נהרגו בידי פלסטינים ברצועת עזה על-ידי אנשי מנגנוני הביטחון הפלסטיניים או אנשים שהזדהו ככאלה, מה-19.1.09 ועד ה-30.4.10. על כל הגופות נמצאו סימנים של אלימות. בנוסף, שני פלסטינים הוצאו להורג לאחר שהורשעו בשיתוף פעולה עם מדינת אויב, האחד על-ידי כיתת יורים והשני בתלייה.

עונש מוות ברצועה

ב-15.4.10 הוציאה ממשלת חמאס להורג את מוחמד איסמעיל ונאסר אבו פריח, שניהם בשנות השלושים לחייהם, לאחר שהורשעו בבית משפט צבאי ברצועה בשיתוף פעולה עם ישראל. זוהי ההוצאה להורג הרשמית הראשונה בעזה מאז השתלט חמאס על השלטון ברצועה ב-2007. מדיווחי התקשורת וארגונים פלסטיניים לזכויות האדם עולה כי מינואר 2009 ועד אפריל 2010 נידונו למוות בבתי משפט צבאיים ברצועה 16 בני אדם שהורשעו בעבירות של שיתוף פעולה עם ישראל, בגידה ורצח. גזר דין מוות נוסף אחד ניתן על-ידי בית משפט אזרחי ברצועה. באותה תקופה נידונו למוות בבתי משפט צבאיים של הרשות הפלסטינית בגדה המערבית שלושה בני אדם, אחד מהם הורשע בשיתוף פעולה עם ישראל. בצלם מגנה בחריפות את מדיניות ההוצאות להורג בגדה המערבית וברצועת עזה. עונש המוות מפר את זכותו הבסיסית של כל אדם לחיים ואינו מוסרי. לעונש כזה אין מקום בספר החוקים, יהיו הנסיבות אשר יהיו.

על בני אדם. למכתבו צירף בצלם לקט קטעי וידאו המוכיחים כי בניגוד לטענות הצבא, ירי כזה על מפגינים הפך זה מכבר לפרקטיקה מקובלת של כוחות הביטחון בגדה המערבית. במאוס 2010 הודיעה הפרקליטות הצבאית לעו"ד מיכאל ספרד, המייצג את משפחתו של אבו-רחמה, כי החליטה שלא לערוך חקירת מצ"ח של האירוע, שכן בממצאי התחקיר המבצעי הפנימי שנערך ביחידה לא נמצאו תימוכין לטענה לפיה בוצע ירי מכוון בכינון ישיר לעבר אבו רחמה. ביוני 2010 פנה עו"ד ספרד לפרקליט הצבאי הראשי בדרישה שיחזור בו מהחלטתו לסגור את התיק.

ישראלים שנהרגו בידי פלסטינים

מספרם של האזרחים הישראלים שנהרגו השנה ירד אף הוא. בשנת 2008 הרגו פלסטינים 21 אזרחים ישראלים. מה-1.1.09 ועד 30.4.10 הרגו פלסטינים שלושה אזרחים ישראלים. שניים מהם נהרגו בגדה המערבית - קטין בן 16 נדקר למוות בהתנחלות בת עין ואזרח נוסף נורה למוות סמוך להתנחלות עינב. בתוך ישראל, חנקו פלסטינים למוות נהג מונית סמוך לגן יבנה. בנוסף, בתקופה זו הרגו פלסטינים ארבעה אנשי כוחות הביטחון, לעומת עשרה במהלך 2008. אחד נהרג מפיצוץ מטען חבלה שהופעל סמוך לגדר המערכת ברצועת עזה. השני נדקר למוות בצומת תפוח שבגדה המערבית. שניים נוספים נהרגו בחילופי אש בסמוך לגדר המערכת. בשנת 2009 נהרגו שני שוטרים ישראלים בידי גורם לא ידוע בבקעת הירדן.

חיפוש אחרי כתובת יכול להביא להפעלת לחץ על עובר אורח תמים, חיפוש אמצעי לחימה, תחושת איום על כוח, על ציר. יש הבדל בין ללכת לכפר שאין בו איום ואתה לא חושד בשום דבר, לבין אם אתה הולך למשימה שהוגדרה לך, שם הפעלת אגרסיביות היא בהחלט דבר שכיח כלפי כל אחד מהתושבים בכפר.

על ההיתר לשימוש בכוח העיד אף סא"ל הרוש:

כשמתחקרים את האנשים האלה, יכול להיות שמעמידים אותם אל הקיר ושמים עליהם פלגלית או אזיקונים, ויכול להיות - אני סומך על שיקול דעתם של המפקדים - שמישהו נתן סטירה או כאפה כדי לנסות להוציא מידע [...] אין תרגולת, אין משהו כתוב. נכנסים פנימה, מדברים עם התושבים, ואם מרגישים אחיזה בחולצה, צעקות, ויש משהו חשוד - לפעמים, כשחיים את השטח זו התחושה - מרגישים שזהו הבן אדם שיכולים להוציא ממנו משהו, ולפעמים, לצורך העניין, משתמשים בכוח.

הוראות אלה, שמשמעותן שימוש שגרתי באלימות ובאמצעים פוגעניים שונים נגד אזרחים והטרדתם, הן בלתי חוקיות בעליל. בדצמבר 2009 הורשע סגן מלול בתקיפה בנסיבות מחמירות ובהתנהגות שאינה הולמת קצין. במאמר 2010 פסקה שופטת בית הדין הצבא בקסטינה, סא"ל נועה זומר, כי 64 הימים שבהם היה מלול במחבוס ו-32 הימים בהם היה במעצר בית הם עונש הולם על מעשיו, ודחתה את דרישות התיבה להטיל עליו עונש מאסר ולהורידו בדרגה. כמה ימים לאחר מכן הגישה הפרקליטות הצבאית ערעור על קולת העונש.

מפקד חטיבת כפיר: הכשר גורף לאלימות נגד פלסטינים

המסר הכפול שמעבירה המערכת לכוחות המשרתים בשטח התגלה בבירור במהלך משפטו של סגן אדם מלול, קצין בחטיבת כפיר, שהואשם בהתעללות בעצירים פלסטינים בכפר קדום בספטמבר 2008. במשפט העידו אל"מ וירוב, מפקד חטיבת כפיר, וסא"ל שמעון הרוש, אז מפקד גדוד שמשון, ומעדותם עולה תמונה קשה של שימוש מכוון באלימות נגד אזרחים.

מעדותם של השניים עולה כי לכוחות שפעלו תחת פיקודם ניתן היתר גורף לנקוט באלימות פיזית ישירה נגד פלסטינים על מנת להוציא מהם מידע, וכחלק ממה שמכונה 'תשאול'. בין השאר, העיד אל"מ וירוב:

המשימה היא לנסות לערער את האיזון של השכונה, כפר או אתר מסוים, כדי לדלות מידע [...] או כדי לגרום לגורם עוין בתוך הכפר לעשות טעויות כתוצאה או כריאקציה לפעולות כוחותינו, ובכך לשבש את דרך פעולתו ולחשוף אותו.

[...] אנחנו נעבד ונחקר, ונפעיל לחץ פיזי מותאם על כל אדם כדי להגיע למחבל הבודד. בכל אמצעי הלחץ שאנו מפעילים, רובם המכריע מופעל נגד אוכלוסייה שאינה מעורבת. כך המחוסמים, כך הסריקות של שכונות שלמות וכך התשאולים של עוברים ושבים ברחוב [...] הצמדה לקיר, דחיפה, מכה שאינה פוצעת. אלה הם בהחלט דברים שכיחים בניסיון להגיע לידי מימוש המשימה. את שיקול הדעת יכתיב החשד שמתבצעת פעילות חבלנית או הפרת סדר [...]

מספטמבר 2000 עד סוף אפריל 2010 דרש בצלם שהפרקליטות הצבאית תחקור 225 מקרי אלימות. ב-186 מקרים נפתחו חקירות ורק 11 מהן הובילו להגשת כתבי אישום, שאחד מהם בוטל בהמשך. באותה תקופה פנה בצלם בדרישה זהה למח"ש בגין 180 מקרי אלימות. ב-122 מקרים נפתחו חקירות ורק 12 מהן הובילו להגשת כתבי אישום.

◀ פיראס אל-אטרש נגרר בידי שוטרים במזרח ירושלים, 9.10.09. על-פי עדותו הוא הותקף קודם לכן בידי שוטרים מוסווים שהתחזו למיידים אבנים לאחר שביקש מהם להתרחק מבית הוריו הסמוך. | תצלום: בז רטנר, רויטרס.

הימנעות מנקיטת צעדים

בצלם וארגונים אחרים לזכויות האדם תיעדו במהלך השנים מאות מקרים שבהם חיילים ושוטרים סטרו לפלסטינים, בעטו בהם, הטיחו בהם עלבונות, השפילו אותם ועיכבו אותם לשווא במחסומים. מעת לעת, נחשפו גם מקרים של אלימות קשה יותר.

גורמים רשמיים מתנערים ממקרים כאלה בטענה שמדובר ב"עשבים שוטים". לטענתם, הם אינם משקפים את מדיניות הצבא ויש להוקיע חיילים הנוהגים כך. אך בפועל, נמנעת המערכת מלהבהיר לכוחות בשטח באופן חד משמעי כי כל אלימות כלפי תושבי השטחים היא אסורה ותלונית רבות על התנהלות כזו של כוחות הביטחון שהוגשו בעבר על-ידי בצלם וארגונים אחרים לזכויות האדם טופלו באופן סמלי בלבד, אם בכלל. המסר המשתמע לכוחות המשרתים בשטח הוא שגם אם המערכת אינה תומכת או מקבלת מעשים אלה, המבצעים אותם לא יצטרכו לתת עליהם את הדין.

חלק מהמקרים לא נחשפים

חלק ממקרי ההתעללות לא נחשפים, מאחר שפלסטינים רבים מעדיפים להימנע מהתלואות הכרוכות בהגשת תלונה נגד חייל או שוטר ישראלי. אחרים, בעיקר אלה הנכנסים לישראל בלי אישור, נמנעים מכך גם במקרים של אלימות חמורה יותר בשל חששם שעצם הגשת התלונה תסב להם נזק. רבים נמנעים מכך בשל חוסר אמון במערכות אכיפת החוק הישראליות, הנוטות לא להאמין להם ולהגן על אלה שפגעו בהם, במקום למצות איתם את הדין.

לפעמים "מכה... היא חלק אינטגרלי מהמשימה"

אלימות כוחות הביטחון הישראליים כלפי פלסטינים

◀ שריף אבו חייה | התצלום לקוח מקטע הווידאו שצילמה חברת פאל-מדיה במהלך האירוע, ב-28.1.09.

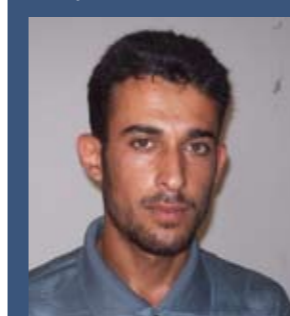
חיילים התעללו ברועה צאן מבוגר < מעדות שגבה בצלם עולה כי ב-28.1.09, בשעות הבוקר, תקפו שישה חיילים את שריף אבו חייה, בן 66 מח'רבת אל-פלאח, בעת שרעה את צאנו באזור מבודד צפונית לרמאללה. על-פי עדותו, החיילים ניגשו אליו והפילו אותו לקרקע, אז אזקו את ידיו מאחורי גבו וכיסו את פניו בחתיכת בד. במשך כשעה הם הכו אותו בתורות, בעטו בו, גררו אותו על האדמה תוך שהוא נפצע מאבנים ומקוצים, ודחפו לפיו זרדים. כאשר תושבי הכפר הסמוך ניסו להתערב בנעשה ואף התקשרו למת"ק הפלסטיני ולסוכנות הטלוויזיה הפלסטינית פאל-מדיה, הפסיקו החיילים את מעשיהם אך הותירו את אבו חייה אזוק על האדמה. לאחר כשעה נוספת, במהלכה הגיעו למקום פרמדיקים פלסטינים שביקשו לחלץ את אבו חייה, הגיע למקום קצין שהורה ככל הנראה על שחרורו. אבו חייה פונה באמבולנס לבית חולים, שם נמצאו על גופו חבורות, שריטות, נפיחות בידיים וסדק באצבע של זרוע ימין. הוא שוחרר מבית החולים עם הוראה לנוח במשך שבוע, במהלכו סבל מכאבים בכל חלקי הגוף. בעקבות פניית בצלם מסרה הפרקליטות הצבאית לעניינים מבצעיים כי נפתחה חקירת מצ"ח במקרה, אולם עד היום לא נמסר לארגון מה היו תוצאות החקירה והאם ננקטו צעדים כלשהם נגד החיילים.

על-פי עדותו של אבו חייה החיילים ניגשו אליו והפילו אותו לקרקע, אז אזקו את ידיו מאחורי גבו וכיסו את פניו בחתיכת בד. במשך כשעה הם הכו אותו בתורות, בעטו בו, גררו אותו על האדמה תוך שהוא נפצע מאבנים ומקוצים, ודחפו לפיו זרדים

◀ תמונות מתוך סרטון אנימציה שיצר בצלם המתאר את ההשפעה ההרסנית של האלימות בשטחים על קורבנותיה הפלסטינים ועל החברה הישראלית. הסרטון מבוסס על תיעוד הירי בפלסטיני כפות ומכוסה עיניים בכפר ניעלין. | איור: אלון סימון, 2009

שאשאר את הפנים שלי ואת הפה שלי צמודים לאדמה. [...] החייל ראה שהפה שלי סגור ואמר לי לפתוח אותו ולהוריד אותו לאדמה. עשיתי את זה ונכנסה לי אדמה לפה. הקאתי: "מצבו של אל-חריבאת הידרדר והוא פונה מהמקום באמבולנס לבית חולים בחברון. למחרת, ב-30.9.09, שוב עצרו חיילים קבוצת עובדים שניסתה לעבור בפרצה. מוחמד אקנייבי, תושב חברון בן 55, תיאר בעדותו כיצד אחד החיילים "הורה לכולנו לזחול על הידיים והרגליים, אחד אחרי השני. הוא אמר לכל אחד מאיתנו לזחול, כל פעם מישוה אחד, מרחק של עשרים מטר בערך ולחזור באותה צורה. בזמן שזחלנו, החייל עקב אחריו כל הזמן ובעט והכה אותנו עם הקת של הרובה שלו. הוא כל הזמן צחק והחייל השני עמד וכיוון את הנשק שלו עלינו. [...] החייל אמר לנו לחלוץ את הנעליים שלנו וללכת על הקוצים, אחד אחרי השני, למרחק של 12 מטר בערך ולחזור באותה דרך." העובדים הוחזקו במשך כשש שעות, שבמהלכן לא קיבלו שתייה ולא הותר להם לעשות את צרכיהם. בחודש אוקטובר

2009 הודיעה הפרקליטות הצבאית לבצלם כי נפתחה חקירת מצ"ח בנוגע לשני המקרים. במאי 2010 הודיעה הפרקליטות הצבאית לעניינים צבאיים לבצלם כי מצ"ח עדיין חוקרת את המקרה הראשון וכי במקרה השני החקירה הסתיימה והתיק ממתין להחלטת הפרקליטות לגבי המשך הטיפול בו.

נזיר אל-חריבאת | תצלום: כרים ג'ובראן, בצלם, 14.1.09.

אלימות כלפי פלסטינים המבקשים להיכנס לישראל בלי היתר

מתחילת 2009 ועד אפריל 2010 הגיעו לבצלם מספר דיווחים על אלימות שהפעילו חיילים ושוטרים נגד פלסטינים שנכנסו או ניסו להיכנס לישראל ללא רישיון לצורכי פרנסה. אין מדובר בתופעה חדשה - מזה שנים מתריע בצלם על-כך שכוחות הביטחון נוקטים באמצעים בלתי-חוקיים של התעמרות קשה והשפלה נגד עובדים אלה כאמצעי הרתעה. בשנת 2009 התרכזו המקרים מסוג זה בעיקר באזור עוטף ירושלים, בית לחם ודרום הר חברון, במקומות שבהם נכנסים עובדים לישראל דרך קטעים במכשול ההפרדה שבנייתם טרם הושלמה.

מהמידע שהצטבר בבצלם עולה תמונה קשה של שגרת התעמרות והתעללות. בסוף חודש ספטמבר 2009 תיעד בצלם מספר אירועים שבהם חיילים תקפו פלסטינים באזור א-רמאדין שבדרום הר חברון. אחד האירועים התרחש בשעות הערב של ה-29.9.09, כאשר כוח צבאי עצר קבוצת עובדים שניסתה להיכנס לישראל דרך פרצה במכשול ההפרדה באזור. מעדויות שגבה בצלם עולה כי החיילים הורו לעובדים לשכב על הקרקע ואז תקפו את נהג המכונית שהסיע אותם והכו אותו. לאחר מכן החלו החיילים להכות את אחד העובדים, נזיר אל-חריבאת, תושב העיירה דורא בן 21. לדברי אל-חריבאת הוא הוכה באכזריות על-ידי מספר חיילים: "אחד החיילים דרך לי על הגב בכוח והצמיד אותי לאדמה. זה קרה פעמיים או שלוש. עוד שני חיילים הכו אותי ובעטו בי. המשכתי לשכב על האדמה. כאב לי מאוד והקאתי, אבל החייל לא הפסיק לבעוט בי. הוא התעקש

שרשרת של השלכות על זכויות האדם

עצם קיומן של ההתנחלויות פוגע לא רק בזכות הקניין של פלסטינים אלא בשורה ארוכה של זכויות, בהן הזכות לדיור, הזכות להתפרנס והזכות לחופש תנועה. השינוי הקיצוני שעשתה ישראל במפת הגדה המערבית מונע גם כל אפשרות מעשית למימוש זכותם של הפלסטינים להגדרה עצמית באמצעות הקמת מדינה פלסטינית עצמאית ובת קיימא.

תוכניות להרחבת מפעל ההתנחלות

ב-2009, לפני ההכרזה על ההקפאה, אישר שר הביטחון לקדם תכנית של התנחלות חדשה בשם סנסנה בדרום הר חברון. סנסנה הוגדרה על-ידי הרשויות כשכונה של ההתנחלות אשכולות, אולם תושביה מגדירים את עצמם כיישוב עצמאי, מה גם שה"שכונה" ממוקמת כשלושה ק"מ בקו אווירי מאשכולות. כמו כן, המועצה האזורית גוש עציון מתכננת להרחיב את ההתנחלות גבעות להתנחלות בת אלפי דורות. התנחלות זו משויכת היום באופן פורמלי להתנחלות אלון שבות, למרות הנתק הפיזי ביניהן. התכניות להקמתן של שתי התנחלויות אלה טרם אושרו באופן סופי על-ידי וועדות התכנון ועל-ידי שר הביטחון.

רבע מהתחלות הבנייה ביוזמת הממשלה הן בשטחים

לפי נתוני משרד השיכון, מספר התחלות הבנייה של ישראלים בגדה המערבית ובשכונות היהודיות שבמזרח ירושלים בשנת 2009 היה 1,017 דירות, 509 מתוכן בגדה המערבית. נתון זה הוא כרבע ממספר הדירות שמשרד השיכון החל בבנייתן באותה שנה. בנוסף, לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בעשרת החודשים הראשונים של 2009 נמכרו בהתנחלויות הגדה כמאתיים דירות שנבנו בבנייה פרטית.

בשטח אחד - שווים ושווים פחות

המאמצים הרבים שהשקיעה ישראל במפעל ההתנחלויות - מבחינה כספית, משפטית ובירוקרטית - הפכו את ההתנחלויות למובלעות אזרחיות בתוך שטח המתנהל תחת שלטון צבאי. כך התאפשר לישראל ליצור בשטחים משטר של הפרדה-תוך-אפליה, במסגרתו קיימות שתי מערכות משפט נפרדות באותו שטח, כאשר זכויותיו של אדם נקבעות לפי השתייכותו הלאומית. בעוד הפלסטינים חיים תחת כיבוש צבאי, נהנית אוכלוסיית המתנחלים מכל הזכויות הניתנות לאזרחי ישראל המתגוררים בתוך הקו הירוק, ובחלק מהמקרים ניתנות לה אף הטבות.

כיום קיימות ברחבי הגדה המערבית 121 התנחלויות ישראליות שבהן הכיר משרד הפנים כיישובים. 12 התנחלויות נוספות הוקמו בשטחים שסופחו לישראל ב-1967 וצורפו לשטח השיפוט של עיריית ירושלים. כמו כן, פזורות ברחבי הגדה כמאה התנחלויות שהרשויות לא הכירו בהן באופן רשמי, המכונות "מאחזים". לצורך הקמת ההתנחלויות נגזלו מאות אלפי דונמים של אדמות מהאוכלוסייה הפלסטינית, כשעל הציבור הפלסטיני בכללותו נאסר לעשות בהן שימוש.

שלט לשיווק פרויקט בנייה חדש בהתנחלות נעלה, תצלום: חגית עופרן, 12.2.09.

שכונת צמח השדה במעלה אדומים ומתחם מגורים סמוך של בני שבט הג'האלין המיועדים לגירוש, דצמבר 2009. | תצלום: ניר שלו, 23.12.09.

למעלה מחצי מיליון מתנחלים

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נכון לספטמבר 2009, מספר המתנחלים המתגוררים בגדה המערבית הגיע ל-310,200 נפש. במזרח ירושלים, על-פי אומדן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, התגוררו בסוף 2008 קרוב ל-194 אלף נפש בשכונות היהודיות שהוקמו על השטחים שסופחו לעיר. בסך הכל, אוכלוסייה זו מהווה כ-6.5% מאוכלוסיית ישראל. הגידול השנתי של אוכלוסיית מתנחלי הגדה הוא 5%, נתון הגבוה כמעט פי שלושה מזה של אוכלוסיית ישראל המגיע ל-1.7%.

הקפאה פושרת

בנובמבר 2009 החליטה הממשלה על הקפאת הבנייה בהתנחלויות למשך עשרה חודשים, אך קבעה שההחלטה לא תחול על מזרח ירושלים, על 2,500 דירות שבנייתן כבר החלה ועל 455 דירות ששר הביטחון אישר את שיווקן. כעבור שישה חודשים הודיעה המדינה לבג"ץ כי איתרה 423 הפרות של צווי ההקפאה בהתנחלויות והחרימה 39 כלים הנדסיים ששימשו לבנייה. סגן שר הביטחון הודיע לכנסת כי "נקיטת צעדי אכיפה נוספים נבחנת בהתאם לסדרי העדיפויות", אך עד כה בוצעו רק צעדי אכיפה ספורים נגד הבנייה הבלתי חוקית. מאז הודעת סגן שר הביטחון נהרסו כמה יסודות של מבנים שנבנו לאחר ההחלטה על ההקפאה. לפי ניסיון העבר המתועד, בין השאר, בדו"ח מבקר המדינה ובדו"ח טליה ששון בנושא המאחזים, וכן לפי נתוני המנהל האזרחי, ככלל נמנעת המדינה מלאכוף את החוק מול בנייה בלתי חוקית בהתנחלויות.

גזל ואפליה בשליחות המדינה

התנחלויות בגדה המערבית ובמזרח ירושלים

גידולים בהתנחלות בקעות שבבקעת הירדן. | תצלום: קרן מנור, 13.7.09, activestills.org.

צאן שב מהמרעה ביישוב הפלסטיני אל-חדידיה שבבקעת הירדן. היישוב סובל ממחסור חמור במים. | תצלום: קרן מנור, 13.7.09, activestills.org.

פינוי משפחות בדואיות לטובת הרחבת מעלה אדומים <

בסמוך למטה משטרת ש"י נמצא מקבץ מבני עץ ופח של בדואים משבט א-סוואחרה. לפי תוכנית 420/4 לבנייה במתחם E1, הנמצא צפונית למעלה אדומים, שטח זה מיועד לבנייה למגורי מתנחלים, על אף שהתכנית לא אושרה עדיין. חילוה אחמד עלי זרעי, המתגוררת במקום, תיארה בפני בצלם את חששותיה:

אבי גדל כאן בראשית המאה הקודמת, ואני נולדתי כאן באוהל ב-1937. גם חמשת אחיי עדיין גרים כאן, במקום שבו נולדו. כיום אנחנו בערך 150 איש. פעם התפרנסנו מחקלאות, בעיקר מגידול צאן. אבל מאז שהוקמה מעלה אדומים צומצמו מאוד שטחי המרעה שלנו. לכן אנחנו נאלצים לקנות מספוא, ובגלל מחירו היקר, צמצמנו מאוד את גידול הצאן. רוב בני משפחתי הפכו לפועלי ניקיון במעלה אדומים ועזבו את החקלאות. כיום אנחנו חוששים בעיקר מכוונת המתנחלים להקים באזור המגורים שלנו שכונה חדשה. אין לנו מקום אחר. אני דואגת במיוחד לעתיד של הבנים והנכדים שלי: אם יבנו כאן שכונה חדשה למעלה אדומים, המשפחה שלי תגורש מהמקום שבו היא חיה יותר ממאה שנה.

חילוה זרעי. | תצלום: מתוך סרטון וידיאו של בצלם.

פינוי התנחלויות וזכויות המתנחלים

על רקע אי-חוקיותן של ההתנחלויות לפי המשפט הבינלאומי, ולנוכח הפגיעות הקשות בזכויות האדם הנגזרות מקיומן, תובע בצלם ממשלת ישראל לפעול לפינוי כל ההתנחלויות ולהשבת המתנחלים אל תוך שטחה. צעדי הקפאה זמניים ומוגבלים אינם מספיקים. על הפינוי להתבצע תוך כיבוד זכויות האדם של המתנחלים, לרבות תשלום פיצויים. בצלם מדגיש כי באחריותה של המדינה להכין תכנית מסודרת לקליטת תושבי ההתנחלויות ולשילובם ההולם בחיים בתוך שטח ישראל.

מזרח ירושלים

עיריית ירושלים האיצה בשנה האחרונה את הטיפול בכמה תכניות להקמת התנחלויות בלב שכונות פלסטיניות, חלקן כאלו שהמתינו לאישור יותר מעשור. בין תכניות אלה - בניית שישים דירות הנמצאות בתהליך בנייה בהתנחלות מעלה זיתים בראס אל-עמוד, מתן היתר להפיכת מלון שפרד בשיח' ג'ראח למבנה מגורים בן 31 דירות, ואישור ראשוני בלבד, שטרם נדון בוועדות התכנון, להוספת 24 דירות לישיבת בית אורות בשכונת א-טור.

עמותות המתנחלים במזרח ירושלים הגישו לעירייה תוכניות נוספות להקמת התנחלות במבנה מטה משטרת יהודה ושומרון לשעבר בראס אל-עמוד, במתחם ואדי חילוה בסילוואן ובמתחם שמעון הצדיק בשיח' ג'ראח. תכניות אלה יאפשרו את בנייתן של 414 דירות, אולם גם הן טרם הובאו לדיון בפני ועדות התכנון. שתי תכניות נדונו כבר בוועדה המחוזית ואושרו להפקדה - האחת לבניית 975 דירות בשכונת גילה והשנייה לבניית 1,600 דירות בשכונת רמת שלמה.

אף מאחז לא פונה

חלק מההתנחלויות בגדה זכו לכינוי "מאחזים" שכן הם אינם חוקיים לפי המשפט הישראלי, למרות שחלק גדול מהבנייה בהם נעשה במימון ממשלתי. במהלך 2009 לא פיתה ישראל אף אחד מהמאחזים הבלתי מורשים שהוקמו בגדה לאחר 2001, על אף שהתחייבה לכך במסגרת תכנית מפת הדרכים והמנהל האזרחי פינה והרס רק כמה מבנים ארעיים במאחזים לא מאוישים.

גם עתירות לבג"ץ לא הועילו. בתשובה לעתירת תנועת שלום עכשיו לבג"ץ בדרישה כי המדינה תפנה את מאחז מגרון, שהוקם לפני שמונה שנים בלי היתרים על קרקע פלסטינית פרטית, הודיעה המדינה כי היא מתכננת לבנות שכונה חדשה עבור תושבי המאחז בהתנחלות אדם. ב-25.4.10 הודיעה המדינה לבג"ץ כי היא שוקלת להכשיר את מאחז דרך האבות, שהוקם בשנת 2001 בסמוך להתנחלות אלעזר שבגוש עציון. לטענת תושבי אל-ח'דר הוקם המאחז על אדמות חקלאיות מעובדות של תושבי הכפר. במאי 2010 הוציאה נשיאת בית המשפט העליון צו המחייב את המדינה להסביר בתוך תשעים יום מדוע לא תפנה את מאחז עמונה, שהוקם עוד בשנת 1995, על קרקע פרטית פלסטינית, כשכל הבנייה בו היא בלתי חוקית.

ההתנחלויות אינן חוקיות

על פי המשפט ההומניטארי הבינלאומי, כיבוש הוא מצב זמני ולכן אסור ליצור בשטח הכבוש "עובדות בשטח". המדינה הכובשת מחזיקה בשטח כ"נאמן" בלבד והיא מחויבת לדאוג לרווחתה של האוכלוסייה המקומית ולהימנע מניצול המשאבים הטבעיים עבור אוכלוסייתה שלה. כמו כן, למדינה הכובשת אסור להעביר את אזרחיה אל השטח הכבוש או לעודד אותם לעבור אליו.

תצלום: מונא א-נוואג'עה, "חמושים במצלמות", בצלם

■ אחד מתפקידיו העיקריים של כל שלטון הוא לאכוף את החוק ולהגן על גופם ועל רכושם של כל האנשים החיים בתחום שיפוטו. מדינת ישראל מחויבת לכך לא רק כלפי אזרחים ישראלים - בישראל או בהתנחלויות - אלא גם כלפי האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים. עם זאת, פעמים רבות נמנעות הרשויות מאכיפת החוק על אזרחים ישראלים שפגעו בפלסטינים וברכושם.

◀ ב-15.10.09 מסקו מתנחלים זיתים במטע השייך לתושב הכפר אל-מורייר שבמחוז רמאללה, שבסמוך אליו הוקם המאחז "עדי עד". הם העמיסו את הזיתים על מכוניתם. יאסר נעסאן, מתנדב של פרויקט בצלם "חמושים במצלמות" שתיעד את האירוע בווידיאו דיווח על הגניבה לרשויות וכוח של יחידת הקישור והצבא עצר את הגנבים. בעל המטע הגיש באותו יום תלונה במשטרה ולמחרת הוחזרו לו הזיתים הגנובים. בחודש מאי 2010 הודיעה המשטרה לבצלם כי הוגש כתב אישום נגד המתנחלים.

"תג מחיר"

לפי הצהרות של מתנחלים, חלק מהפגיעות בפלסטינים נעשו בתגובה לחלוקת צווי הריסה למבנים שנבנו בניגוד לחוק בהתנחלויות, להריסת מבנים או להצהרות של גורמים רשמיים על כוונה לעשות כן. קולות הקוראים למעשי אלימות נגד פלסטינים אף התגברו על רקע החלטת הממשלה בנובמבר 2009 להקפיא את הבנייה בהתנחלויות התנהלות זו מכונה על-ידי אותם מתנחלים "תג מחיר" והיא נועדה להרתיע את הרשויות מליישם החלטות של הצבא ושל הדרג המדיני הפוגעות, לשיטתם, במפעל ההתנחלות.

למרות שבדרך כלל ניתן לחזות מראש אירועים מסוג זה ולהגן על הפלסטינים, ברוב המקרים שתיעד בצלם נראה כי כוחות הביטחון לא נערכו כראוי. לא פעם נמנעו כוחות הביטחון מלהתערב ולמנוע את האלימות בעת התרחשותה ולאחר סיום האירוע לא חקרו את המעורבים ולא מיצו איתם את הדין.

נסגר תיק החקירה נגד המתנחלים שהכו פלסטינים באלות בדרום הר חברון

ביוני 2008 תקפו ארבעה מתנחלים, רעולי פנים, שלושה חקלאים פלסטינים ממשפחת א-נוואג'עה בדרום הר חברון. מתנדבת פרויקט הוידאו של בצלם תיעדה אותם מכים את קרובי משפחתה באלות. שנה לאחר מכן, ביוני 2009 הודיעה המשטרה כי תיק החקירה נסגר בעילת "עברייין לא נודע". בספטמבר 2009 הגיש בצלם לפרקליטות המדינה ערר על סגירת התיק, בדרישה שהחקירה תיפתח מחדש ושתושלם באופן שיוביל להגשת כתבי אישום נגד התוקפים. חמישה חודשים לאחר הגשת הערר, במאוס 2010, הודיעה פרקליטות המדינה לבצלם כי הפנייה מטופלת.

המשטרה מקלה עם ישראלים הפוגעים בפלסטינים

מאז תחילת האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000 הגיש בצלם 220 תלונות למשטרת ישראל בדרישה לחקור מקרים שבהם אזרחים ישראלים פגעו בפלסטינים וברכושם. תלונות אלה עסקו, בין השאר, בהשחתת רכוש, גירוש מאדמות, איומים, גניבת יבול חקלאי, הצתת שדות, תקיפות פיזיות וירי. ככל הידוע לבצלם, ב-33 מקרים הוחלט שלא תיפתח חקירה וב-124 מקרים נפתחה חקירה. מתוך מקרים אלה, בתשעה הוגשו כתבי אישום, ב-33 נסגר התיק בלי שננקטו צעדים כלשהם נגד מי מהמעורבים ובשאר טרם התקבלה החלטה. שבעה מקרים נמצאים עדיין בטיפול וב-56 מקרים לא קיבל בצלם כל התייחסות לפנייתו.

קולות הקוראים למעשי אלימות נגד פלסטינים אף התגברו על רקע החלטת הממשלה בנובמבר 2009 להקפיא את הבנייה בהתנחלויות. התנהלות זו מכונה על-ידי אותם מתנחלים "תג מחיר"

היסטוריה של סלחנות

מאז תחילת ההתנחלות בשטחים נוקטות במדיניות בלתי מוצהרת של סלחנות כלפי אזרחים ישראלים שפגעו באזרחים פלסטינים וברכושם. על מגמה זו הציבעו ועדות ממשלתיות שונות, בהן ועדה שהוקמה בראשות המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, יהודית קרפ, בשנת 1981, וועדת שמגר שהוקמה בעקבות הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה ב-25.2.94 וכן דו"חות ופרסומים רבים מטעם ארגוני זכויות אדם בישראל.

עצימת עיניים ואדישות זו כלפי תושבי השטחים מהווה זלזול מחפיר בגופם וברכושם. התנהלות זו סותרת את חובתה של ישראל, ככוח הכובש בגדה המערבית, לשמור על החוק ועל הסדר בשטח הכבוש. מתוקף אחריות זו, מחויבת ישראל להבטיח את שלומה וביטחונה של האוכלוסייה הפלסטינית מפני אלימות של אזרחים ישראלים, הן באמצעות הערכות מוקדמת והן באמצעות מיצוי הדין עם התוקפים.

כוחות הביטחון מועלים בחובתם להגן על פלסטינים

בחלק מן המקרים נכחו כוחות הביטחון במהלך האירוע, אולם למרות זאת הם לא עשו דבר כדי להפסיק את האלימות ולפעמים אף נטלו בה חלק. מאז תחילת האינתיפאדה השנייה שלח בצלם ארבעים תלונות בחשד לכך שכוחות הביטחון לא פעלו כנדרש מהם. עד היום נמסר לבצלם כי רק בחמישה מהמקרים נפתחה חקירה. ב-13 מקרים הוחלט שלא לפתוח בחקירה, ב-12 מהמקרים לא קיבל הארגון כל התייחסות לפנייתו ובעשר פניות נמסר לבצלם רק שהפנייה התקבלה.

הכל צפוי והרשות נתונה

אי מילוי החובה להגן על פלסטינים מפני אזרחים ישראלים הפוגעים בגופם וברכושם

מתנחל יורה לעבר פעילים פלסטינים וישראלים בנוכחות חיילים במהלך פעולת מחאה משותפת בכפר עסירה אל-קיבלייה. | תצלום: קאסם סאלח, "חמושים במצלמות", בצלם, 26.2.10.

יחיא סידה ביום האירוע. | תצלום: זכריא סידה, שומרי משפט - רבנים למען זכויות האדם, 1.6.09.

עשרות מתנחלים תקפו פלסטינים באבנים ליד קדומים ופצעו שלושה מהם <

יחיא סידה, בן 45, נשוי ואב לחמישה, הוא פועל בניין ותושב ג'ית שבמחוז קלקיליה המועסק אצל קבלן בניין ישראלי מיפו. ב-1.6.09, בשעות הבוקר המוקדמות, אסף הקבלן, עימאד עארף, מספר תושבים מהכפר המועסקים אצלו והחל בנסיעה לעבר ישראל. על-פי עדותו של סידה ושל פועל נוסף, כ-500 מטר מהכניסה להתנחלות קדומים, החלו אבנים לפגוע ביושבים במכונית. כך תיאר זאת סידה בעדות שמסר לבצלם עוד באותו יום, בבית החולים רפידיא בשכם: האבנים עפו בתוך המכונית, החלונות התנפצו והזכוכיות עפו עלינו. עימאד ניסה להתרחק מהמתנחלים שזרקו עלינו אבנים אבל הוא לא הצליח כי הם היו יותר מדי, היו שם עשרות אנשים. ואז, אחרי כמה מטרים, המכונית נעצרה וירדנו ממנה. המתנחלים התרחקו קצת ואז ראינו ג'יפ צבאי ישראלי שחנה בצד שמאל של הכביש, בערך במרחק של עשרים מטרים מאיתנו. כשהחיילים ראו אותנו יורדים מהמכונית, ארבעה מהם ירדו מהג'יפ וכיוונו עלינו את הרובים שלהם. עימאד וחלק מהפועלים צעקו בעברית שיש פצועים וביקשו עזרה ראשונה אבל לחיילים לא היה איכפת והם המשיכו לצעוק עלינו "תתרחקו מפה". כשהמתנחלים ראו את החיילים מגרשים אותנו הם המשיכו לזרוק עלינו אבנים וצעקו בעברית ועברית: "מוות לערבים". נאלצנו לחזור למכונית.

עארף הטיע את הפצועים בהילות למרכז רפואי בכפר אל-פונדוק, שם פונו באמבולנס של הסהר האדום לבית חולים בשכם. פצעיהם של סידה ושל פועל נוסף נתפרו, ואילו פועל שלישי, שסבל משבר בגולגולת ודימום מוחי, נותח ונותר באשפוז. בצלם פנה לצבא ולמשטרה בדרישה לפתוח בחקירה לבידור נסיבות האירוע.

מתנחלים מיידים אבנים על פלסטינים בנוכחות חייל בדיר ניט'אם - נבי סלאח, 8.1.10. התמונה צולמה בסמוך למעיין ששימש בעבר פלסטינים לצרכים חקלאיים וכעת משמש רק את המתנחלים, בחסות הצבא. | תצלום: יותם רונן, activestills.org.

כך חומקים עבריינים מעונש: המתנחל היורה מחברון לא יועמד לדין

שם. האירוע צולם על-ידי תושב העיר שמתנדב בפרויקט הוידאו של בצלם והקלטת הועברה למשטרה עוד באותו יום. בראודה הסגיר עצמו למשטרה כעבור יומיים ושחרר לאחר מכן. חומר החקירה כלל גם ראיות לגביהן חתם שר הביטחון על תעודת חיסיון, ואלה לא הועברו להגנה. סנגורו של בראודה פנה לבית המשפט העליון בדרישה להסרת החיסיון ולקבלת החומר. בפסק הדין הסכים השופט רובינשטיין כי חשיפת החומר אכן עלולה לפגוע בביטחון המדינה, אולם לדעתו זכותו של הנאשם להליך הוגן גוברת במקרה זה על האינטרס הביטחוני הציבורי. למחרת הודיעה הפרקליטות כי בכוונתה לבטל את כתב האישום נגד בראודה שכן "המחיר לציבור בחשיפת החומר גובר על האינטרס הציבורי" שבנייהול המשפט נגדו. משמעות ביטול כתב האישום היא שאדם אלים ומסוכן, שקיים תיעוד שלו מבצע עבירה, יחמוק מעונש וימשיך לסכן חיים של אחרים. אם המדינה מעדיפה שלא לחשוף את הראיה, היה עליה למצוא דרכים חלופיות למצות את הדין עם בראודה. ביטול כתב האישום בנסיבות אלה אינו יכול להיחשב לחלופה לגיטימית.

ב-4.12.08 ירה זאב בראודה, תושב ההתנחלות קריית ארבע, בשלושה פלסטינים בחברון ופגעו בגופם וברכושם של פלסטינים בעקבות התפרעו בחברון ופגעו בגופם וברכושם של פלסטינים בעקבות פינוי התנחלות חדשה. בראודה נכנס עם רובה לזואדי המפריד בין קריית ארבע לעיר יורה בשלושה מבני משפחת אל-מטרייה, הגרים

תצלום: ג'מאל אבו סעיפאן, "חמושים במצלמות", בצלם.

ילד פלסטיני עובר דרך פתח במכשול ההפרדה בשועפאט. | תצלום: בז רטנר, רויטרס, 19.5.09.

בשנת 2002 החליטה הממשלה על הקמת מכשול ההפרדה, בעקבות שורה של פיגועים שבוצעו בתוך שטח ישראל. עד עתה נבנה כ-58% מהתוואי המתוכנן, תוך פגיעה בזכויותיהם של מאות אלפי פלסטינים. למדינה הזכות והחובה להגן על אזרחיה מפני פיגועים, אולם אם היא מחליטה לעשות זאת באמצעות הקמת מכשול פיזי רצוף בינה לבין הגדה המערבית, עליה לבנותו על הקו הירוק או בתוך שטחה. היא אינה רשאית להשתמש בתוואי המכשול כדי להרחיב את שטח ההתנחלויות או את שטחה הריבוני, תוך פגיעה קשה בזכויות התושבים הפלסטינים. על ישראל לפרק את כל חלקי המכשול שנבנו בתוך שטח הגדה המערבית.

תוואי המכשול מספח התנחלויות

תוואי המכשול נקבע תוך הסתמכות על שיקולים זרים, שבינם לבין הגנה על ביטחונם של אזרחים ישראלים אין ולא כלום. אחד השיקולים המרכזיים בקביעת התוואי של מכשול ההפרדה היה הרצון לספח חלקים מהגדה המערבית לישראל. התוואי המתוכנן, ש-85% ממנו עובר בתוך שטח הגדה, מקיף התנחלויות גדולות כמו מעלה אדומים ואריאל, ועם תום בניית המכשול עתידים כ-9.5% משטח הגדה, בהם ישנן שישים התנחלויות, להימצא בצידו המערבי. לא רק שהמכשול מקיף התנחלויות קיימות ב-12 מקומות שונים לפחות, אלא שהוא נבנה מאות ואפילו אלפי מטרים מהיישוב הקיים, בהתאם לתוכניות ההרחבה של אותן התנחלויות.

האטה ניכרת בקצב הקמת המכשול

בשנת 2009 הואטו באופן ניכר עבודות הבנייה של מכשול ההפרדה. לפי נתוני סוכנות האו"ם לתיאום עניינים הומניטאריים, נוספו לתוואי הגדר בשנה זו רק ארבעה ק"מ. אורך התוואי הבנוי מגיע עתה ל-413 ק"מ, שהם כ-58% מתוך 709 ק"מ המתוכננים. שבעים ק"מ נוספים מתוואי המכשול נמצאים בבנייה ו-223 ק"מ נוספים בתכנון. כל קטעי המכשול המתוכננים שטרם הוחל בבנייתם מצויים בעומק הגדה. ביוני 2009, במסגרת עתירה שהגישו מועצות א-סוואחרה א-שרקיה ואבו-דיס, הודיעה המדינה לבג"ץ כי החליטה להקפיא את הקמת המכשול סביב התנחלות מעלה אדומים בטענה של "מגבלות תקציביות". הקמת המכשול באזור זה עלולה ליצור חיץ בלב הגדה המערבית ולהקשות על התנועה בין שני חלקיה.

מוחמד עבד אל-קאדר עמירה, תושב נייעלין, ליד שהשער הסגור המוביל לגידוליו החקלאיים שמאחורי מכשול ההפרדה. השער הוצב בסוף שנת 2009, אך עד אמצע שנת 2010 נפתח פעמיים בלבד - בפעם הראשונה, בעונת המסיק של שנת 2009, הורשו 40 חקלאים להגיע לאדמותיהם במשך שבוע. בפעם השנייה, בחודש מארס, הורשה חקלאי אחד בלבד להגיע לאדמותיו. | תצלום: סחף פולקוב, activestills.org

סיפוח במסווה של ביטחון מכשול ההפרדה

◀ המחסום בכניסה לכפר שיח' סעד שבמזרח ירושלים. מאז מונעות הרשויות גישה לכפר בכלי-רכב. דבר הפוגע קשות בכל תחומי חייהם של התושבים, בין השאר בניגוד לטיפול רפואי. בשנת 2010 אישר בג"ץ את תוואי המכשול המתוכנן מסביב לכפר והכשיר בכך את הפגיעה הקשה בתושביו. בג"ץ קבע אמנם כי יש לאפשר לתושבים גישה לכפר לרכב, אולם לא דרך הכביש הקיים המוביל למזרח ירושלים, אלא דרך כביש חלופי שהמדינה התחייבה לסלול כבר בשנת 2005, אך טרם החלה בסלילתו. | תצלום: עאמר ערורי, בצלם, 8.4.2010

◀ אליאס מאריא. | תצלום: סוהא זייד, 7.10.09

חקלאי קשיש מנוע מעיבוד אדמתו זה שש שנים ◀ מטעי הזיתים של אליאס מאריא, חקלאי בן 80 מבית לחם, נמצאים מצידו המערבי של המכשול. מאז הוקם המכשול מתקשה המשפחה לעבד את האדמות ולהתפרס ממסיק הזיתים. תחילה דחה המנהל האזרחי כליל את בקשותיהם לקבל היתר לעבור את המכשול ובהמשך הנפיק היתר רק למאריא עצמו, שאינו מסוגל לשאת לבדו בעול העבודה. השנה, שוב לא זכה מאריא בהיתר. בעדות שמסר לבצלם ב-7.1.09, הוא סיפר:

לפני שלושה ימים הופתענו משיחה שקיבלנו מעיריית בית לחם, שבה אמרו לנו שעציון לא הנפיקו היתרים. יש תנאי חדש לקבלת היתרים, והוא שהחקלאים שיש להם אדמות מאחורי הגדר צריכים לספק את כל המסמכים שמוכיחים את הבעלות שלהם על האדמות. זאת פרודורה חדשה שלא הייתה לפני עונת המסיק של השנה הזו. כמובן שזה לוקח זמן, ובפועל עונת המסיק כבר התחילה. עכשיו החקלאים פוחדים שהם יפסידו את עונת המסיק עד שיוציאו להם את ההיתרים הדרושים. אני באופן אישי כבר פספסתי את העונה. זו השנה השישית שלא הצלחתי להגיע לקרקע שלי כדי למסוק את הזיתים. אני מפחד שאמות בלי להיפרד מהאדמה שלי, שאליה אני קשור מהיום שנולדתי.

מזרח ירושלים: כל תוואי שייקבע פוגע בזכויות האדם

אזור מזרח ירושלים הוא חלק בלתי נפרד מהגדה המערבית. על אף שישראל סיפחה לשטחה חלק ממנו, הגבול המוניציפאלי שנקבע לירושלים היה חסר משמעות במשך שנים ארוכות. רחובות חדשים נבנו משני צדדיו כשבתי הספר, שירותי בריאות ומוסדות אחרים משרתים את כל תושבי האזור. הקמת מכשול הפרדה על הגבול המוניציפאלי שיסעה את מרקם החיים שנוצר ופגעה קשות בזכויות

האדם של תושבי השכונות הסובבות את העיר. כך, תושבי מזרח ירושלים שחיים מצידו המזרחי של המכשול, וכן פלסטינים אחרים בעלי היתר כניסה למזרח ירושלים, מורשים להיכנס אליה רק דרך שלושה מחסומים מתוך ה-16 הממוקמים לאורך המכשול, וברגל בלבד. תוקפם של היתרי הכניסה מתבטל כל אימת שמוכרז על סגר כללי בשטחים, בדרך כלל בימי חג ובזמן התרעות ביטחוניות. לכן, ובשל המציאות המורכבת באזור ירושלים, לא קיים תוואי שבו ניתן להקים מכשול מבלי לפגוע בזכויות התושבים.

◀ בית משפחת עאמר מהכפר מסחה, שמכשול ההפרדה חוצץ בינו לבין יתר הכפר. | תצלום: קארין סמולר, 4.11.09

גרמו, בין השאר, לכך שחמישית מתושבי קהילת דאהר אל-מאלח שבמובלעת ברטעה, הכלואה ממערב למכשול, נטשו בתחילת שנת 2010 את בתיהם. תושבי כפר אחר, ערב-א-רמאדין אל-ג'נובי, השוכן מדרום-מזרח לקלקיליה, נותרו כלואים במובלעת שמספחת לישראל את ההתנחלות אלפי מנשה. בשנה האחרונה שב המנהל האזרחי להפעיל לחץ על תושבי הכפר על מנת שינטשו את בתיהם ויעברו לגור בצידו המזרחי של המכשול, על אף התחייבות המדינה בפני בג"ץ להבטיח תנאי חיים סבירים לתושבי הכפר בתוך המובלעת.

שינוי תוואי המכשול

בתחילת 2010 החלה המדינה ליישם את פסיקת בג"ץ מספטמבר 2007 אשר חייבה אותה לתקן את תוואי המכשול סביב הכפר בילעין. התוואי החדש אמור להשיב לכפר 700 דונם מאדמותיו החקלאיות אולם עדיין יותר מצדו המערבי של המכשול כ-1,500 דונם מאדמות אלה.

במקביל, בתחילת 2010 תיקנה ישראל את תוואי המכשול בסמוך להתנחלות אלפי מנשה, בהתאם לפסיקת בג"ץ מספטמבר 2005. התיקון הוציא מהמובלעת שהקיפה את ההתנחלות את הכפרים הפלסטיניים ואדי ראשה וראס א-טירה, אך הותיר בתוכה את הכפר ערב א-רמאדין אל-ג'נובי.

בדצמבר 2009 קבע בג"ץ כי התוואי המתוקן של המכשול סביב הכפר עזון-עת'מה הוא חוקי, לאחר שישראל פתחה שער שמאפשר גישה לשטחי הגדה, במקום התוואי הקודם שהקיף את הכפר מכל צדדיו של המכשול.

חקלאים מופרדים ממקור פרנסתם

אלפי פלסטינים אחרים נותרו מצדו המזרחי של המכשול, אך הופרדו מאדמותיהם החקלאיות וממקורות המים שלהם, שנותרו ממערב למכשול. ישראל הקימה שערים במכשול, המכונים "שערים חקלאיים", אולם אלה נפתחים בתדירות נמוכה או על בסיס עונתי ורק בפני מי שהצליח לקבל היתר מהמנהל האזרחי. השגת היתר כזה כרוכה בקשיים רבים ובקשות רבות נדחות.

לפי נתונים שהעבירה המדינה לאגודה לזכויות האזרח, מספר ההיתרים הקבועים שניתנו לחקלאים הגרים ממזרח למכשול לעבד את אדמותיהם שנותרו ממערב למכשול צנח ב-83% משנת 2006 לשנת 2009 - מ-10,037 היתרים ל-1,640 היתרים בלבד. זאת בתקופה שבה ישראל הרחיבה בכ-30% את השטח הכלוא ממערב למכשול, העומד היום על כ-119.5 אלף דונם.

קירחים מכאן ומכאן - משפחות שנכלאו בתוך

מדיניותה של ישראל להכליל כמה שיותר התנחלויות ואדמות לא מיושבות בצדו המערבי של המכשול יצרה מציאות בלתי אפשרית במספר נקודות לאורך התוואי. כפרים מסוימים, שבסמוך אליהם הוקמו התנחלויות או כפרים בעלי אדמות חקלאיות שקרובות לקו הירוק, נכלאו בין המכשול לקו הירוק, באזור שישראל מכנה "מרחב התפר". חלק מהכפרים מוקפים במכשול מכל עבריהם ויכולתם של תושביהם לצאת מהכפר בחופשיות ולשוב אליו, בין אם לצורכי לימודים, פרנסה, או גישה לשירותים חיוניים, נפגעה קשות. הם מנותקים מהגדה המערבית ואינם רשאים להכנס לישראל. הגבלות חמורות אלה

< חקלאים מהכפר א-זאויה עומדים בתור כדי לעבור בשער החקלאי בגדר ההפרדה ולהגיע למטעי הזיתים שלהם שנשארו בצדה המערבי של הגדר, במהלך עונת מסיק הזיתים. | תצלום: קרן מנור, 8.10.09, activestills.org.

הכביש המכונה "ציר ציון", המשמש מתנחלים הנכנסים מקרית ארבע אל מרכז העיר חברון כמו גם את תושבי חברון הפלסטינים, נסגר לתנועת כלי רכב של פלסטינים בסוף שנת 2000. בתחילת שנת 2009 הודיע הצבא כי בכוונתו לבטל את האיסור ובאוגוסט של אותה השנה הודיע על פתיחת הציר לתנועת פלסטינים. בפועל, קבע הצבא קריטריונים מחמירים מאוד שאפשרו רק למספר מצומצם של פלסטינים לנסוע בכביש זה.

רחוב השוהדא, מרחובות המרכזיים בעיר, נסגר לתנועת פלסטינים ברגל וברכב בסוף שנת 2000. בדצמבר 2006 הודה הצבא כי הרחוב נסגר בשגגה והודיע כי ניתנה הנחיה לאפשר לפלסטינים לעבור בו בכפוף לבידוק בטחוני, אולם כמה ימים לאחר מכן הצבא שוב סגר את הכביש. באוקטובר 2007 הודיע הפרקליט הצבאי הראשי לאגודה לזכויות האזרח כי עמדת הצבא היא כי יש להשאיר את הרחוב סגור לפלסטינים.

הקץ לכבישים הנפרדים?

בדצמבר 2009 פסק בג"ץ, בעתירה שהגישו תושבי הכפרים הפלסטינים הסמוכים לכביש 443 והאגודה לזכויות האזרח בישראל, כי לצבא אין סמכות לאסור באופן גורף על תנועה של פלסטינים על הכביש. בשל איסור זה, הכביש משרת רק אזרחים ישראלים ומשמש לתנועה פנימית בין מרכז הארץ לירושלים, על אף שישראל אינה מורשית לפעול בשטחים רק לטובת אוכלוסייתה שלה. בג"ץ הקציב

לאורך מכשול ההפרדה ישנם 39 מחסומים וחסיומות, מתוכם 19 המשמשים נקודות בידוק אחרונות לפני הכניסה לישראל. מחסומים אלה אינם נמצאים על הקו הירוק אלא כמה קילומטרים מזרחה לו, ובכך הם מגבילים את גישתם של הפלסטינים אל השטחים שממערב להם, שהם חלק מהגדה המערבית.

מחסום הקונטיינר - חיץ בין צפון הגדה לדרומה

מחסום הקונטיינר, הנמצא על הדרך המקשרת בין צפון הגדה לדרומה, הוא המחסום המרכזי בין המחסומים שבגדה המערבית. מחסום זה מנתב תנועה שבעבר הייתה עוברת דרך ירושלים בדרך בין צפון הגדה ודרומה. התנועה בו כרוכה בדרך כלל בעיכובים ממושכים ושרירותיים, בעיקר בימי ראשון וחמישי, לרבות עיכובם של חולים בדרך לטיפול רפואי ומשאיות המובילות סחורה טרייה.

חברון - המשך ההגבלות על פלסטינים בלבד

בתוך העיר חברון, סביב אזור H-2* שבו ממוקמות ההתנחלויות, נותרו 18 מחסומים מאוישים ואלו מעכבים באופן קבוע מעבר של פלסטינים אל אזור זה וממנו החוצה. רבים מתושבי העיר הפלסטינים מתלוננים על הטרדות והצקות במחסומים אלו. הגבלות אלו גרמו בשנים האחרונות לנטישה של משפחות פלסטיניות רבות את אזור H-2, לסגירת שווקים, לצמצום ניכר של הפעילות הכלכלית ולירידה במספר התלמידים במוסדות החינוך.

* הסכם חברון מ-1997 חילק את העיר חברון לשני חלקים: אזור H1 בשליטה פלסטינית מלאה, ואזור H2, בו מרוכזת ההתנחלות היהודית בעיר, בשליטת ישראל.

במהלך שנת 2009 הסירה ישראל חלק מההגבלות שהטילה בתחילת האינתיפאדה השנייה על תנועת האוכלוסייה הפלסטינית בתוך הגדה. כתוצאה מכך, התנועה היום בין המרכזים העירוניים הפלסטיניים על כבישים ראשיים נוחה בהרבה, לאחר שכמה מחסומים מרכזיים נפתחו לתנועת כלי רכב והולכי רגל. אך למרות השיפור המשמעותי ביכולתם של הפלסטינים לנוע בתוך הגדה המערבית, התנועה עדיין אינה חופשית.

< 4.10.10 שלט שהציב הצבא בסמוך ליישוב אל-חדידייה שבבקעת הירדן, המכריז על האזור כשטח אש. | צילום: נועם רז, בצלם. ישראל מנהיגה בבקעה משטר של הגבלות חמורות על הבנייה ועל חופש התנועה המוטלות על התושבים הפלסטינים בלבד ואשר דוחקות את רגליהם מהאזור

הכיבוש נעשה יותר נוח

הגבלות על תנועת פלסטינים בגדה המערבית ובמזרח ירושלים

ההגבלות על התנועה שנתרו היום בגדה נועדו לווסת את כל הפלסטינים לכמה מחסומים מרכזיים ובכך לשלוט על תנועתם ברחבי הגדה. רובן נועד להרחיק תנועה פלסטינית מההתנחלויות, מכבישים מרכזיים בגדה המשמשים את המתנחלים או מאזורים שישראל מעוניינת לחזק את שליטתה בהם ולהדיר מהם את האוכלוסייה הפלסטינית. לכן, הרוב המכריע של ההגבלות קיימות בכבישים המובילים אל שטחי C, באזורים שממערב למכשול ההפרדה, בבקעת הירדן ובהתנחלות בחברון.

הגבלות תנועה אלו מבטאות התייחסות אל זכותם הבסיסית של הפלסטינים לחופש תנועה כאל פריבילגיה שישראל רשאית להעניק או לשלול כראות עיניה. הן פוגעות באופן קשה בזכותם של התושבים לחופש תנועה וכתוצאה מכך בזכויות בסיסיות אחרות, כגון הזכות לטיפול רפואי נאות, הזכות לחינוך והזכות לעבוד, והן מקשות על קיומם של קשרים כלכליים, משפחתיים וחברתיים.

תמונת מצב

נכון לתחילת פברואר 2010, בעומק הגדה ישנם 44 מחסומים מאוישים, לעומת 63 בשנת 2008, מתוכם 18 בתוך העיר חברון. בנוסף, לפי ספירת המשרד לתיאום עניינים הומניטריים של האו"ם, נכון לאוקטובר 2009 ישנם 488 חסימות פיזיות - כולל מכשולי עפר, חסימות, שערים ומקטעי דרכים הסגורים בפני הפלסטינים - זאת לעומת ממוצע של 537 חסימות כאלה בתשעת החודשים הראשונים של 2008. לפי תחקיר בצלם, כחמישים חסימות מתוכן מקשות באופן משמעותי על תנועת הפלסטינים וגורמות להארכת הדרך באופן משמעותי ולייקורה.

שוטרי מג'ב בחברון. | תצלום: בז רטנר, רויטרס, 10.3.09.

ישראל דוחקת את רגליהם של בדואים בבקעת הירדן < ההגבלות החמורות שמטילה ישראל על חופש התנועה של פלסטינים בבקעת הירדן מקשות מאוד על חייהם של תושבי אל-חדידייה, יישוב בדואי קטן השוכן בצפון הבקעה. מאז שנות השבעים, במקביל להקמת ההתנחלויות רועי ובקעות ממזרח ליישוב, שנבנו בחלקן על אדמותיו החקלאיות, סובלים תושביו מלחצים מצד ישראל לנטוש את אדמותיהם. במהלך שנת 2009, בנוסף להגבלות הכלליות על תנועה באזור, חסם הצבא בסוללת עפר את הדרך המחברת את אל-חדידייה עם כביש אלון, העוברת בתוך השדות שמעבדים מתנחלי רועי. לכן, על-מנת להגיע לכביש אלון (578) צריכים תושבי אל-חדידייה לעבור דרך ההתנחלות רועי וכששער ההתנחלות סגור הם נאלצים לנסוע בדרך ארוכה בהרבה העוברת בין ההתנחלויות רועי ובקעות.

בנוסף לכך, הצבא מגביל את גישת התושבים לעיירות טאמון וטובאס, שבהן הם מקבלים את השירותים הנדרשים להן, באמצעות שער שהוצב על הדרך שמובילה תוך רבע שעה לטאמון ושנפתח פעמיים בשבוע בלבד, לשעות ספורות. בשאר ימי השבוע נאלצים התושבים להגיע לאחת העיירות דרך מחסום חמרא, מסלול שאורך כשעה. גם כאשר הם נזקקים לטיפול רפואי עליהם לעבור מסלול זה. הצבא אינו מתיר לאמבולנסים פלסטיניים לעבור במחסום חמרא ולהגיע לקהילות הפלסטיניות שבבקעת הירדן, אף לא במצבי חירום. לפיכך, נאלצים האמבולנסים להמתין במחסום עד שמי שנזקק לפינוי יובא אליהם. ביישוב אין ספר וילדי אל-חדידייה נאלצים להגיע לבתי ספר בעיירה טאמון בדרך הארוכה דרך מחסום חמרא. כדי שיוכלו ללמוד באורח סדיר, נאלצים רוב ילדי היישוב ללון במשך ימי השבוע אצל קרובי משפחה בעיירה טאמון. כמו כן, מתקשים תושבי היישוב לשווק את תוצרתם החקלאית ברחבי הגדה שכן סוחרי הגדה מתקשים להגיע לאל-חדידייה ולקהילות סמוכות.

מאז שנות השבעים, במקביל להקמת התנחלויות רועי ובקעות ממזרח ליישוב אל-חדידייה, שנבנו בחלקן על אדמותיו החקלאיות, סובלים תושביו מלחצים מצד ישראל לנטוש את אדמותיהם

כלי-רכב פלסטיניים חונים בסמוך ליציאה החסומה לכביש 443 בכפר בית עור א-תחתא. בעקבות פסיקת בג"ץ, פתח הצבא בחודש מאי 2010 קטע מכביש 443 לשימוש מוגבל מאוד של פלסטינים. היציאה מבית עור א-תחתא לכביש נותרה חסומה, אם כי ניתן לרדת מהכביש בכניסה אל הכפר. | תצלום: עמאר עווד, רויטרס, 30.12.09.

443, התמוטט ונסגר. כתוצאה מכך, תושבי האזור נאלצים לנסוע בדרך כפריית ארוכה ומפותלת על מנת להגיע לרמאללה. עוד לפני כן, באוקטובר 2009 ובעקבות עתירת האגודה לזכויות האזרח בישראל, הורה בג"ץ לצבא לפתוח לתנועת פלסטינים גם כביש מרכזי באזור בית עווא, דרומית לחברון. הכביש נסגר בשנת 2001 בפני כ-45,000 פלסטינים המתגוררים באזור בטענה שהדבר נחוץ לשמירה על ביטחונם של 150 המתנחלים הגרים בשני המאחזים הבלתי חוקיים, נגוהות ומצפה לכיש.

בקעת הירדן - הפרדה משאר הגדה המערבית
בקעת הירדן נותרה חסומה כמעט לגמרי לתנועת פלסטינים שאינם תושבים רשומים של האזור ותושבי שאר הגדה המערבית רשאים להגיע אליה ברגל או בתחבורה ציבורית בלבד. הגבלות התנועה המחמירות באזור זה מונעות מחקלאים שבעלותם אדמות בבקעה, אולם הם אינם מתגוררים שם, את הגישה אל אדמותיהם. תושבי שאר הגדה אינם יכולים להגיע לבקעה כדי לקנות תוצרת חקלאית טרייה של תושבי האזור, כפי שהיה בעבר, ואלה נאלצים לנייד את תוצרתם כדי למכור אותה. הצבא חסם גם חלק מדרכי העפר ששימשו את תושבי הבקעה כדי להגיע לשאר חלקי הגדה המערבית. כתוצאה מכך, כל יציאה מהבקעה כרוכה בנסיעה ממושכת וכך נמנעת מתושביה גישה לשירותי חינוך ובריאות שמחוץ לה. הצבא פיזר בבקעה עשרות ניצבי בטון, כמעט ליד כל ריכוז של תושבים בדואים, המכריזים על השטח כשטח אש, באופן האוסר על הבדואים את ההתיישבות באזורי מחייתם.

ב-2009 הורה בג"ץ לצבא לפתוח לתנועת פלסטינים גם כביש מרכזי באזור בית עווא, דרומית לחברון. הכביש נסגר בשנת 2001 בפני כ-45,000 פלסטינים המתגוררים באזור

לצבא חמישה חודשים כדי לקבוע הסדרי תנועה חלופיים בכביש, אך ההסדרים שהציע הצבא בתום תקופה זו מאפשרים תנועה מועטת בלבד של פלסטינים בכביש ואינם מאפשרים גישה ממנו אל הריכוזים העירוניים רמאללה וביר נבאללה. בנוסף, הכביש שנסלל בין הכפרים בית עור אל-פוקא וביתוניא, שיועד לשמש חלופה לנסיעה בכביש

מאמצים רבים כדי להגביל כל אפשרות לבנייה פלסטינית חדשה. זאת, בין השאר, באמצעות הימנעות מהכנת תכניות מתאר לשכונות הפלסטיניות, הגדרת שטחים נרחבים כ"שטחים ירוקים" שהבנייה בהם אסורה לחלוטין, קביעת צפיפות בנייה נמוכה בהרבה מזו המותרת בהתנחלויות בעיר והעמדת תנאי סף לתחילת ההליך התכנוני המייקרים אותו מאד. בהיעדר אפשרות ריאלית לבנות באופן חוקי, נאלצים רבים לבנות את בתיהם בלי היתר. מדיניות זו גם הביאה לכך שרווחת הדיור בשכונות היהודיות של ירושלים היא יותר מכפולה מזו שבשכונות הפלסטיניות - 24 מ"ר לנפש לעומת 11 מ"ר לנפש, בהתאמה.

בשנת 2009 הרסה עיריית ירושלים 48 מבנים במזרח ירושלים בהם גרו 247 פלסטינים, לעומת 89 בתים שנהרסו בשנת 2008, בהם גרו 404 פלסטינים. מתחילת 2010 ועד סוף חודש אפריל לא הרסה העירייה אף בית במזרח העיר.

מפירי חוק בעל כורחם

משטר תכנון זה יצר מצוקת דיור חריפה בקרב האוכלוסייה הפלסטינית בגדה, שכן הוא לא מציב אופק תכנוני כלשהו לקהילות הפלסטיניות ומאלץ את תושביהן, בליית ברירה, לבנות ללא היתרי בנייה. עתודות הבנייה בשטחי A ו-B, שבהם מרוכזת רוב האוכלוסייה הפלסטינית בגדה, מצומצמות מאד. מדיניות תכנון זו בוטה במיוחד בהתחשב במאמץ התכנוני הגדול שנעשה לצורך הבנייה בהתנחלויות, להרחבתן ולפיתוח אזורי התעשייה והתעסוקה שבהן.

מזרח ירושלים

עיריית ירושלים נוקטת אף היא בשכונות הפלסטיניות במזרח העיר במדיניות תכנון הפוגעת קשות בזכות לדיור של תושביהן. כשליש מ-70,000 הדונם שסופחו לעיר ב-1967 הופקעו מבעליהן הפלסטינים ושימשו להקמת 12 התנחלויות בהן התגוררו, נכון לסוף 2008, קרוב ל-194,000 יהודים, על-פי אומדן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. במקביל, עשו ממשלות ישראל ועיריית ירושלים

◀ האצטדיון באל-בירה, שהוקם במימון פיפ"א, צרפת וגרמניה, ואשר שוכן בתוך השטח המוניציפאלי של העיירה. תוכניות הבנייה אושרו על-ידי ישראל בשנות השמונים. בעקבות עתירה של עמותת "רגבים" הוציא המנהל האזרחי צו להפסקת בנייה. | תצלום: אלכס ליבק, 16.11.09.

לפי נתוני בצלם, מתחילת שנת 2009 ועד לסוף אפריל 2010 הרס המנהל האזרחי 44 מבני מגורים שנבנו ללא היתר בשטחי C* והותיר 317 פלסטינים בלי קורת גג. מעל למחצית מההריסות בוצעו בקהילות בדואיות בבקעת הירדן. במחצית השנייה של 2009 חילק המנהל האזרחי מאות צווי הפסקת עבודה בשטחי C, ביניהם גם לאצטדיון הפלסטיני הבינלאומי שנבנה באל-בירה.

◀ הריסות בית בשכונת אל-בוסתאן שבכפר סילואן, מזרח ירושלים. | תצלום: אופיר פורשטיין, בצלם, 19.3.09.

רקע

מאז 1967 מנהלת ישראל מדיניות שנועדה להגביל ככל האפשר את הבנייה ביישובים פלסטיניים בגדה המערבית. ישראל לא הכינה להם תכניות מתאר, לא הקצתה קרקעות לבנייה ולפיתוח ולא אפשרה בנייה חדשה. במקום זאת, הסתמכו הרשויות על תכניות המתאר המנדטוריות המגדירות את רוב שטחי הגדה כשטחים חקלאיים שהבנייה בהם אסורה. בנוסף, רשויות התכנון מנוהלות על-ידי ישראלים, בלי כל ייצוג לפלסטינים. מדיניות זו חלה היום על שטחי C, המהווים כ-60% משטח הגדה, ובהם נמצאות רוב עתודות הקרקע להתפתחות יישובים פלסטיניים.

* במסגרת הסכם הביניים בין ישראל לאש"ף חולקה הגדה המערבית לשלושה חלקים: שטחי A שבשליטת הרשות הפלסטינית, שטחי B שבשליטה אזרחית של הרשות הפלסטינית ושליטה צבאית של ישראל, ושטחי C, המקיפים כ-60% משטחי הגדה ומבטרים את שטחי A ו-B, שבשליטה ישראלית מלאה.

חנק מכוון

הגבלות על בנייה פלסטינית והריסת בתים

נימר עלי חסן נימר עומד על חורבות ביתו. | תצלום: כרים ג'ובראן, בצלם, 1.11.09.

ביתה של משפחה נהרס לאחר שהקרקע שבבעלותה הוכרזה "שטח ירוק" < מאז נישא בשנת 1982, התגורר תושב ירושלים, נימר עלי חסן נימר, עם אשתו ושבעת ילדיהם בבניין בן שלוש דירות יחד עם חמשת אחיו ומשפחותיהם. בבעלותו של נימר חלקת אדמה באזור אום ליסון שממזרח לצור באהר, באזור שהוגדר בתוכניות העירוניות של ירושלים כ"שטח ירוק". בשנת 1993, בשל הצפיפות הרבה ששררה בבית המשותף, פנו בני המשפחה יחד עם בעלי קרקעות נוספים באזור למהנדס על-מנת שינסה לקדם את שינויי יעודה של הקרקע, תהליך שנמשך שנים ארוכות. בעדות שמסר לבצלם ב-1.11.09 פירט נימר:

בשנת 2000 הצפיפות בבית הייתה כבר בלתי נסבלת. החלטתי לבנות על חלקת הקרקע שבבעלותי מתוך הנחה שיש אפשרות לקבל היתר בנייה. בניתי בניין עם ארבע דירות בשטח של 170 מ"ר לכל דירה, בשבילי ובשביל הבנים שלי שעמדו להתחיל לקיים חיים עצמאיים. בפעם הראשונה הרגשנו שאנחנו הולכים להיות עצמאיים ולהשתחרר מחיים של צפיפות וחוסר נוחות. זה נכון בעיקר לגבי הבת היחידה שלי, אמל, שהייתה אז בת 10. היא סבלה יותר מהאחים שלה מהמצב שבו חיינו מקודם והמחשבה שבקרוב תעבור לחדר משלה שימחה אותה והמריצה אותה להצטיין בלימודים. כמה ימים לפני שעברנו אל הבית, הופתענו לגלות על דלת הבית צו הריסה מנהלי לבית.

בני המשפחה עברו לגור בביתם החדש ובמקביל פנו לעורכי דין שונים בניסיון לבטל את צו ההריסה. במסגרת הליכים משפטיים שנמשכו שמונה שנים, שילמה המשפחה למעלה מ-200,000 ש"ח בקנסות לעירייה ובשכר טרחה לעורכי דין, אך לשווא. ב-27.10.09 פינו שוטרים ושוטרי מג"ב את בני המשפחה וחלק קטן מרהיטיהם מהבית, ודחפורי העירייה הרסו אותו, על תכולתו:

ככה נקרעה המשפחה שלי. בדירה שלי גרנו בני מוחמד, בתי אמל בת ה-18, מחמוד בן ה-16 ואחמד בן ה-6. בדירה השנייה התגוררו הבן שלי עלי, אשתו והבן שלו נימר, בן שישה חודשים. בדירה השלישית גרו הבן שלי מוראד, בן 25, עם אשתו ושני התינוקות שלו - מרים, בת שנתיים ואדם בן שמונה חודשים. בדירה הרביעית גרו בני עאוני ואשתו. הם התחתנו ב-23.10.09 והספיקו לבלות רק שלושה ימים בבית שחלמו עליו כל חייהם. אחרי שהבית נהרס, עברנו לגור באוהלים. הדבר הכי קשה שכאב לנו יותר מהכול, הוא שבמשך תשע שנים נסחטנו על-ידי העירייה, עורכי הדין והמהנדסים ובסופו של דבר מצאנו את עצמנו ללא קורת גג ועם חובות כבדים.

בני משפחת שווייכי לאחר הריסת ביתם בבית חנינא. | תצלום: סילאן דלאל, 13.7.09, activestills.org.

הכשרת התנחלות בסילוואן תוך הגבלת בנייה פלסטינית

בדצמבר 2009 הצהירה העירייה על מדיניות תכנון חדשה בשכונת לקראת יישומה בשכונות אחרות. לטענת גורמים רשמיים, מדיניות זו נועדה לאפשר בנייה פלסטינית בהיתר ולהכשיר בנייה קיימת בשכונה, בה הוצאו כבר צווי הריסה נגד למעלה ממאה בתים של פלסטינים שנבנו בלי היתר בנייה וצו אטימה נגד בית יהונתן השייך לעמותת המתנחלים עטרת כהנים.

אלא שהמדיניות המוצעת לאזור סילוואן מציבה בפני פלסטינים תנאי סף בלתי אפשריים כדי להכשיר את הבנייה הקיימת עבורם, אשר שוללים כל אפשרות ריאלית ליישומה. בין השאר, נדרשים תושבי סילוואן לעמוד בתקני חנייה מחמירים, להכין דרכי גישה למבנים ולממן הקמה ותחזוקה של תשתיות ביוב - כל אלה על חשבון בעלי הבתים. זאת בעוד העירייה וחברות ממשלתיות ועירוניות מסייעות בהרחבת מתחם עמותת המתנחלים אלע"ד ובסלילת דרכים ומגרשי חניה האמורים לשרת את מתנחלי סילוואן.

נראה כי ייעודה העיקרי של מדיניות העירייה הוא "להכשיר" את בית יהונתן, מבלי לשפר במקביל את תנאי המחיה לאוכלוסייה הפלסטינית בשכונה. זאת על אף פסיקת בית המשפט כי יש לאטמו והוראות היועץ המשפטי לממשלה ופרקליט המדינה לראש העירייה לבצע את פסק הדין. העירייה הודיעה כי אם תחויב לבצע את פסק הדין, היא תיאלץ במקביל לבצע עשרות צווי הריסה של בתים פלסטיניים בסילוואן שנבנו אף הם ללא היתר. התניה זו של העירייה, כמדיניות "תג מחיר" כלפי תושבי העיר הפלסטינים, אינה יכולה להיות תגובה לחובתה לאכוף את החוק על עמותת המתנחלים במזרח העיר.

חובתה של ישראל לאפשר בנייה פלסטינים
 על ישראל לתת מענה הולם לצרכים התכנוניים של הפלסטינים בגדה המערבית, כולל במזרח ירושלים, ולאפשר להם לבנות בהתאם לצרכיהם. הבטחת תנאי מחיה מינימאליים, ובראשם הזכות לדור, היא חלק מחובותיו של הכוח הכובש. המדיניות בה נוקטת ישראל עומדת בניגוד לחובתה זו והופכת את הפלסטינים, בעל כורחם, לעבריינים.

על ישראל לתת מענה הולם לצרכים התכנוניים של הפלסטינים בגדה המערבית, כולל במזרח ירושלים, ולאפשר להם לבנות בהתאם לצרכיהם

מוחמד אל-ח'ראזי. | תצלום: עבד אל-כרים סעדי, בצלם, 15.7.09.

נעצר על סמך מידע ישן ושוחרר לאחר שמונה חודשים מבלי שהואשם בדבר < מוחמד ח'ראזי, תושב שכם בן 43, נשוי ואב לחמישה, בעל מכולת, נעצר בנובמבר 2008. לאחר חקירה של כחודש, הוא הועבר למעצר מנהלי לתקופה של שישה חודשים. על-פי עדותו, בחקירתו מסר לו חוקר השב"כ כי ארבעה אנשים שנחקרו בשנת 1997 מסרו מידע על עברות שכביכול ביצע. באפריל 2009 האריך המפקד הצבאי את מעצרו המנהלי של ח'ראזי לשישה חודשים נוספים.

במאי 2009 התקיים דיון בבית המשפט הצבאי בקציעות. נציג התביעה הצבאית הצהיר כי לא התווסף בתיק חומר חדש, אך ביקש מהשופט לעיין בחומר החסוי ולאשר את צו המעצר. עורכת דינו, תמר פלג-שריק מהמוקד להגנת הפרט, טענה בהתבסס על החומר הגלוי כי החומר הקיים נגדו ישן ביותר.

לאחר שעין בחומר החסוי קבע השופט כי שוכנע שלא ניתן לחשוף אותו וכן כי "ההחלטה להאריך את מעצרו המנהלי בדיון יסודה ורק שיקולי ביטחון החלטיים חייבו הארכת הצו... העציר אכן השתייך לארגון החמאס והיה בעל מעמד מסוים בו". עם זאת, השופט קבע כי המידע המבסס את הטענה בדבר פעילותו המסוכנת של ח'ראזי הוא "מידע ישן המתייחס לתקופה של כשנה וחצי עד שנתיים טרם מעצרו... לאחר תקופה כה ארוכה ללא מידע על המשך פעילות זו... אין לה כמעט כל משקל בהערכת המסוכנות של העציר". בהמשך ההחלטה נכתב: "התרשמתי שגם לאחר כחצי שנה בין כותלי הכלא טרם חלפה לחלוטין המסוכנות שנבעה מאותו מעמד של העציר. עם זאת, לטעמי מדובר במסוכנות שניתן לסכלה באמצעות הארכת המעצר לתקופה קצרה יחסית של חודשיים בלבד".

ח'ראזי שוחרר ב-5 ביולי 2009, שמונה חודשים לאחר שנעצר. שבוע וחצי לאחר מכן אמר, בעדות שמסר לבצלם: "הרחיקו אותי בכוח מאשתי, מאמי ומהילדים הקטנים שלי. פגעו בפרנסה שלי בלי שום הצדקה אמיתית ובלי שביצעתי שום פשע... נענשתי על מעשה שלא עשיתי".

ח'ראזי שוחרר ב-5 ביולי 2009, שמונה חודשים לאחר שנעצר. שבוע וחצי לאחר מכן אמר, בעדות שמסר לבצלם: "הרחיקו אותי בכוח מאשתי, מאמי ומהילדים הקטנים שלי. פגעו בפרנסה שלי בלי שום הצדקה אמיתית ובלי שביצעתי שום פשע... נענשתי על מעשה שלא עשיתי".

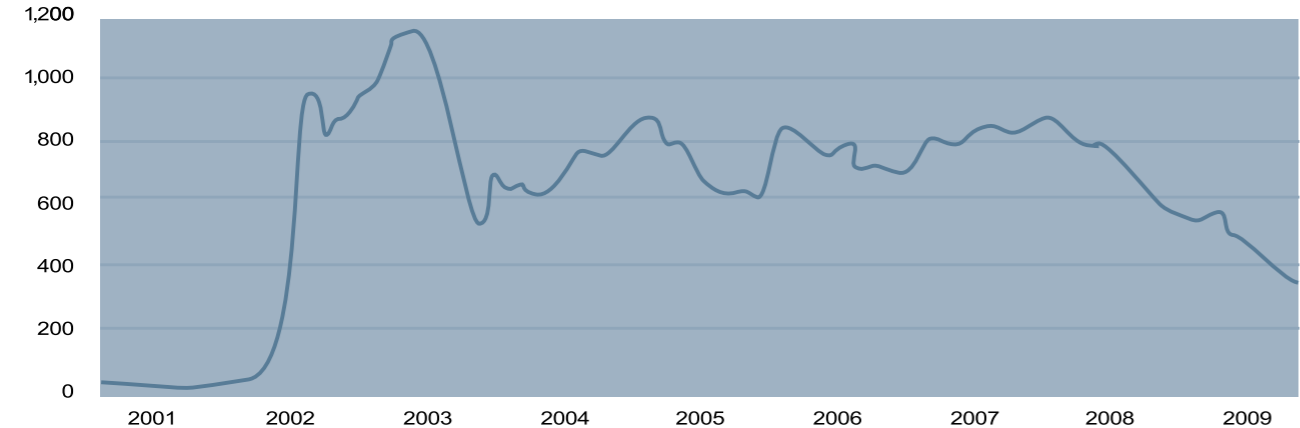
המשפט הבינלאומי מתיר שימוש במעצר מנהלי רק במקרים חריגים

על פי המשפט הבינלאומי, מותר לעצור אדם במעצר מנהלי רק במקרים יוצאי דופן, כאשר נשקפת ממנו סכנה אישית וכשאין בנמצא אמצעים אחרים, פוגעניים פחות, למניעתה. לעציר זכות ערעור על המעצר. ישראל משתמשת במעצרים מנהליים בניגוד לכללים אלה, תוך פגיעה חמורה בזכויות העצירים. בכך, מדיניותה שמה ללעג את ההגנות שבחוק הישראלי ובמשפט הבינלאומי, אשר נועדו להבטיח את הזכות לחירות ולהליך הוגן, את זכות הטיעון ואת חזקת החפות.

לשחרר או להעמיד לדין

מספר הפלסטינים המוחזקים במעצר מנהלי אמנם ירד, אך למעלה ממאתיים אנשים עדיין מוחזקים חודשים ואף שנים מבלי לדעת מתי ישוחררו ומבלי כל אפשרות להגן על עצמם. את הירידה האחרונה במספר העצירים הפלסטינים הנתונים במעצר מנהלי אפשר לייחס לגורמים שונים, כמו ירידה בהיקף האלימות באזור. אולם, היא אינה מצביעה על שינוי במדיניות ישראל שכן הבסיס החוקי לביצוע מעצר מנהלי נותר כשהיה בעבר. על ישראל לשחרר את כל העצירים המנהליים או להעמידם לדין על פי סטנדרטים של הליך הוגן.

תרשים: מספר הפלסטינים שישראל החזיקה בשנים האחרונות במעצר מנהלי

בשנתיים האחרונות חלה ירידה מתמדת במספר העצירים המנהליים וב-30.4.10 הוא עמד על 222. נכון לסוף מארס 2009, אז היו 237 עצירים מנהליים, הוחזקו כ-55% מהם בין חצי שנה לשנה וכ-35% בין שנה לשנתיים. 25 עצירים הוחזקו אחד הוחזק למעלה מארבע שנים וחצי.

לא ידוע למה, לא ידוע עד מתי

מעצר מנהלי הוא מעצר ללא משפט שמטרתו המוצהרת היא למנוע מאדם לבצע פעולה העלולה לסכן את ביטחון הציבור. בניגוד להליך הפלילי, לא נמסרת לעצירים המנהליים סיבת המעצר והם אינם יודעים אילו ראיות קיימות נגדם, כך שאין ביכולתם לנסות להפריך אותן. בנוסף, אין העצירים המנהליים יודעים מתי יצאו לחופשי ואין כל הגבלה על משך הזמן שבו ניתן להחזיקם במעצר. אמצעי זה מפר את הזכות לחירות וכן את הזכות להליך משפטי הוגן, שכן המעצר מבוצע ללא הכרעה שיפוטית, ללא כתב אישום וללא משפט. במהלך השנים עצרה ישראל אלפי פלסטינים במעצר מנהלי לתקופות שנעו בין כמה חודשים לכמה שנים. המדינה עצרה במעצר מנהלי גם מספר אזרחים ישראלים, בהם מתנחלים, אך לתקופות קצרות של כמה חודשים. מספר הפלסטינים שישראל מחזיקה בכל רגע נתון במעצר מנהלי עבר במהלך האינתיפאדה השנייה את קו האלף.

לעצירים המנהליים לא נמסרת סיבת המעצר והם אינם יודעים אילו ראיות קיימות נגדם, כך שאין ביכולתם לנסות להפריך אותן

ללא משפט מעצר מנהלי

בִּצְלָם
B'TSELEM
بتسيلم

בצלם, מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים
רח' התעשייה 8 (קומה ד'), תלפיות, ירושלים
ת.ד. 53132, ירושלים 91531.
טלפון: 02-6735599 | פקס: 02-6749111
mail@btselem.org | www.btselem.org